

LAKATOS BÁLINT

Áttekintő jegyzék Andrea dal Burgo, Johann Schneitpeck és Sigmund von Herberstein követek jelentéseiről a magyar–cseh királyi udvarból (1521–1525)¹

A XVI. század eleji Magyar Királyság politikatörténetének kutatásában fontos szerepet játszanak a külföldi követjelentések. Egyrészt tükrözik a Jagelló-kori magyar külpolitika céljait, lehetőségeit és egyre szűkülő mozgásterét. Másrészt magára a magyar belpolitikára: a késő középkori magyar–cseh királyi udvarra, annak szereplőire és reprezentációjára, illetve a politikai elit tagjaira tartalmazznak fontos adatokat. A velencei követjelentések mellett² a legismertebb és a mohácsi csatavesztést megelőző évek legtöbbet idézett darabjai a pápai nuncius, Giovanni Antonio Burgio báró 1525–1526-ból való jelentései, amiket Fraknói Vilmos tárt fel a vatikáni titkos levéltárban, és adott ki.³ Mennyiségét és jelentőségét tekintve is ehhez mérhetőek a Habsburg-fivérek, V. Károly német-római császár és I. Ferdinánd osztrák főherceg által az 1520-as évek első felében a magyar–cseh királyi udvarba küldött három követ, pontosabban két egymást váltó, hosszabb ideig itt állomásozó, „állandó”, illetve egy eseti megbízásokkal küldött diplomata jelentéssorozatai.

Az olasz származású Andrea dal Burgo (olaszosan: Andrea dal Borgo, latinosan: Andreas Burgus, 1467–1533) korának egyik legjelentősebb, a Habsburg–francia, illetve az itáliai ügyekben járatos diplomatája volt, aki 1521 augusztusától egészen 1523 októberéig tartózkodott II. Lajos mellett kettős, császári és főhercegi állandó követként. 1521 nyarán a

¹ A közlemény a Bolyai János Kutatási Ösztöndíj támogatásával készült.

² A velencei követek misszióból hazaküldött jelentéseinek (*dispacchi*) kivonatait Marino Sanuto monumentális munkájából ismerjük: I Diarii di Marino Sanuto. 1496–1533. I–LVIII. Edd. RINALDO FULIN–FEDERICO STEFANI–NICCOLÒ BAROZZI–GUGLIELMO BERCHET–MARCO ALLEGRI. Venezia, 1879–1903. A missziók végén benyújtott összegző vagy zárójelentéseket (*relazioni*) Balogh István magyar fordításban használja a hazai kutatás. BALOGH ISTVÁN: Velencei diplomaták Magyarországról (1500–1526). Forrástanulmány. (A Szegedi Magy. Kir. Ferencz József-Tudományegyetem Közép- és Újkori Történeti Intézete. 2.) Szeged, 1926.; A velencei követjelentésekkel jelenleg Kruppa Tamás foglalkozik.

³ Monumenta Vaticana historiam Regi Hungariae illustrantia. Vatikáni magyar okirattár. II/1. Relationes oratorum pontificiorum. Magyarországi pápai követek jelentései 1524–1526. Kiad. FRAKNÓI VILMOS. Budapest, 1884. (reprint: Budapest, 2001.) (továbbiakban: Mon. Vat. Hung. II/1.) A jelentések provenienciájáról uo. CLII–CLIII. Burgio báró magyarországi missziójáról és jelentéseiről lásd legújabban NEMES GÁBOR: Pápai követek a Mohács előtti Magyarországon. Századok 150 (2016) 376–382.

Habsburg Máriát Magyarországra kísérő küldöttség tagjaként érkezett meg Budára;⁴ 1522 elején a magyar királyi párral együtt Csehországba utazott, ahonnan 1523 tavaszán tértek vissza Magyarországra.⁵ Burgo különösen jó kapcsolatot épített ki a királyi párral és a magyar politikai elit tagjaival, így jelentős befolyásra is szert tett. Bár jelentéseiben ismételtelen felmentését kérte, még az 1523. október 15–19. közötti bécsújhelyi találkozón is mint Ferdinánd szóvivője vett részt, utána térhetett csak haza tiroli birtokára.⁶

Burgót a bécsújhelyi találkozó után Johann Schneitpeck (más névalakban: Schneidpöck, Schnaidpeck, Schnapek), Freiherr von Schönkirchen (1475–1527 körül)⁷ váltotta, aki 1525 júniusáig látta el ugyanezt a feladatot. Az alsó-ausztriai friss arisztokrata számára nem voltak ismeretlenek a magyarországi viszonyok: atyja, Sigmund Schneitpeck (Snapek Zsigmond) például 1494-ben a győri püspökség királyi kormányzója is volt; családja pedig az utóbb Mária királyné szolgálatában is szerepet játszó, budai polgári eredetű Pemfflingerekkel volt rokonságban.⁸ Johann Schneitpeck bécsi és bolognai egyetemi jogi tanul-

⁴ KARL STOEGMANN: Über die Briefe des Andrea da Burgo, Gesandten König Ferdinand's, an den Cardinal und Bischof von Trient Bernhard Cles. Sitzungsberichte der philosophisch-historischen Classe der kaiserlichen Akademie der Wissenschaften 24 (1857/2) (továbbiakban: STOEGMANN 1857.) 159–252., ebből: 165. Burgo Bernhard von Clesszel együtt érkezett. Korábban Stoegmann alapján feltételezték, hogy Burgót 1521 végén egy időre utóda, Schneitpeck váltotta volna fel, ez azonban félreértés. Helyesbíti GERHARD RILL: Fürst und Hof in Österreich von den habsburgischen Teilungsverträgen bis zur Schlacht von Mohács (1521/22 bis 1526). I. Außenpolitik und Diplomatie. (Forschungen zur Europäischen und Vergleichenden Rechtsgeschichte. 7.) Wien–Köln–Weimar, 1993. (továbbiakban: RILL 1993.) 251.

⁵ Lásd erre legújabban C. TÓTH NORBERT: A királyi pár Csehországban. In: „Köztes-Európa” vonzásában. Ünnepi tanulmányok Font Márta tiszteletére. Szerk. BAGI DÁNIEL–FEDELES TAMÁS–KISS GERGELY. Pécs, 2012. (továbbiakban: C. TÓTH 2012.) 83–95.

⁶ RILL 1993. 47–53., 143.; KUBINYI ANDRÁS: Országgyűlési küzdelmek Magyarországon 1523–1525-ben. In: Honoris causa. Tanulmányok Engel Pál tiszteletére. Szerk. NEUMANN TIBOR–RÁCZ GYÖRGY. (Társadalom- és művelődéstörténeti tanulmányok. 40. Analecta mediaevalia. III.) Budapest–Piliscsaba, 2009. (továbbiakban: KUBINYI 2009.) 125–148., ebből: 132.

⁷ Az életrajzi adatokat e szócikkből vettem: RICHARD PERGER: Schneitpeck. In: FELIX CZEIKE: Historisches Lexikon Wien in 6 Bänden. V. Ru–Z. Wien, 1995. 116–117.

⁸ C. TÓTH NORBERT: Magyarország késő középkori főpapi archontológiája. Érsekek, püspökök, illetve segédpüspökeik, vikáriusaik és jövedelemkezelőik az 1440-es évektől 1526-ig. (A Győri Egyházmegyei Levéltár kiadványai. Források, feldolgozások. 27.) Győr, 2017. 72.; KUBINYI ANDRÁS: A Pemfflingerek Bécsben és Budán. Adatok a két főváros polgárságának középkor végi gazdasági és családi összeköttetéseihez. In: UÓ: Tanulmányok Budapest középkori történetéből. Szerk. KENYERES ISTVÁN–KIS PÉTER–SASFI CSABA. Budapest, 2009. II. 743–756., ebből: 750–752.

mányai után az alsó-ausztriai kormánysszék (Regiment) tagja, majd 1509-től kancellárja lett. Pozícióját I. Miksa halála után az átmeneti kormányzatban is megtartotta. Amikor viszont 1522 júliusában I. Ferdinánd leszámolt az alsó-ausztriai (és bécsi) rendi ellenállással az úgynevezett „bécsújhelyi vértörvényszék” keretében, már Schneitpeck volt a per ügyésze. Aulikus magatartásáért a főherceg – bizalmasaként – bárói (Freiherr) címmel jutalmazta.⁹ Magyarországi misszióját nem tekinthetjük Burgóhoz hasonlóan sikeresnek. Tevékenységét eleve megnehezítette megfontolt és talán kissé rugalmatlan habitusa, illetve hogy az olasz Burgo után a királyi udvar és a politikai elit jóval kevésbé fogadta el. Így történhetett például, hogy 1524-ben a megkerülésével a főhercegnek szivárogtatták ki egy állítólagos török–magyar megállapodás tervét.¹⁰ Helyzete a magyar belpolitikai fordulatok miatt 1525 közepére fokozatosan megromlott, ennek megfelelően igyekezett saját visszahívását és Burgo újbóli kiküldését elérni. Bár az 1525 májusi rákosi országgyűlés végzeményei II. Lajos közbelépésére végül nem tartalmazták az 1524 őszi, ugyanott tartott diéta azon rendelkezését, hogy a külföldi követek hagyják el az országot, Schneitpeck 1525. június 19-én éjjel a diplomáciai formákat felrúgva hivatalos visszahívás nélkül (bár nyilván a király tudtával és jóváhagyásával) utazott el Budáról.¹¹

Burgo és Schneitpeck állandónak tekinthető missziója mellett a krajnai háttérű, jól képzett és diplomatakarrierje előtt katonai, illetve igazgatási feladatokat is ellátó Sigmund von Herberstein (1486–1566), aki későbbi moszkvai követjárásairól lett ismert, 1523-ban és 1525-ben kisebb jelentőségű, *ad hoc* ügyekben két alkalommal fordult meg követként a magyar királyi udvarban.¹² A négy év alatt más eseti megbízottak, követek, például a humanista Johannes Cuspinianus, Johann Lamparter vagy Christoph Rauber laibachi püspök misszióit is ismerjük, ezektől azonban ismereteim szerint követjelentések nem maradtak fenn.¹³

⁹ RILL 1993. 139.; KUBINYI ANDRÁS: Habsburg Mária királyné udvartartása és a politika 1521–1526. In: Habsburg Mária, Mohács özvegye. A királyné és udvara 1521–1531. Szerk. RÉTHELYI ORSOLYA et alii. Budapest, 2005. (továbbiakban: KUBINYI 2005.) 13–23., ebből: 16.; KUBINYI ANDRÁS: A magyar állam belpolitikai helyzete Mohács előtt. In: Mohács. Tanulmányok a mohácsi csata 450. évfordulója alkalmából. Szerk. RÚZSÁS LAJOS–SZAKÁLY FERENC. Budapest, 1986. (továbbiakban: KUBINYI 1986.) 59–99., ebből: 81–82.

¹⁰ KUBINYI 1986. 66–67.; RILL 1993. 140–141.

¹¹ KUBINYI 2005. 135–136. A velencei követ is távozott. Schneitpeck eltávazása: Burgio nuncius jelentése, Buda, 1525. jún. 20. Mon.Vat. Hung. II/1. 224.

¹² RILL 1993. 160–164., 252–254.

¹³ Az 1521–1526 közötti követségek jegyzékét összeállította RILL 1993. 251–255.

Mindkét állandó követ feladata Ferdinánd, illetve bátyja, V. Károly érdekeinek általános képviselése volt. A magyar partner és a magyar ügyek kiemelt fontosságát mutatja, hogy Ferdinánd főherceg állandónak nevezhető képviselést Budán kívül csupán három kulcsfontosságú helyen tartott: bátyja spanyol udvarában, VII. Kelemen pápa uralkodásának kezdetétől (1523) Rómában, illetve 1525/26-tól két követet Velencében.¹⁴

Burgo missziójából tekintélyes számú, mintegy 140 latin nyelvű levél maradt fenn (a mellékleteket nem számítva) 1521 augusztusából, illetve folyamatosan 1522 januárjától 1523 októberéig. Egyidejűleg öt személynek küldött jelentéseket: V. Károly és I. Ferdinánd mellett a főherceg két befolyásos politikai bizalmasának, Gabriel Salamanca kincstartónak, illetve Bernard von Cles trienti püspök-kancellárnak.¹⁵ Ezek négy, tematikailag egymást kiegészítő sorozatot alkotnak. (Burgo jelentéstételi gyakorlatáról, még a császárhoz intézett darabok ismerete nélkül, egy rövid közleményben már beszámoltam.)¹⁶ Ezekon kívül fennmaradt néhány, Brandenburgi Albert német lovagrendi nagymesterhez írt és főleg a lengyel–porosz viszonyra vonatkozó, szintén latin nyelvű levele is 1522–1523 fordulójáról,¹⁷ illetve további egy-egy levele Pietro Bonomo bécsi püspökhöz, Lorenz Saurer bécsi vizedomhoz, továbbá Jean Hannart császári tanácsoshoz. E terjedelmes Burgo-jelentésekhez társul Schneitpeck 1524-ből fennmaradt, tematikailag hasonló karakterű, ugyan- csak latin nyelven írt 31 levele, amiket a császárhoz, a főherceghez és

¹⁴ Uo.

¹⁵ Salamancáról lásd GERHARD RILL: Fürst und Hof in Österreich. Von den habsburgischen Teilungsverträgen bis zur Schlacht von Mohács (1521/22 bis 1526). II. Gabriel von Salamanca. Zentralverwaltung und Finanzen. (Forschungen zur europäischen und vergleichenden Rechtsgeschichte. 7.) Wien–Köln–Weimar, 2002. (továbbiakban: RILL 2002.) 105–238., 393–421.; Clesről lásd ALFRED A. STRNAD: Bernhard von Cles (1485–1539). Herkunft, Umfeld und geistiges Profil eines Weltmannes der Renaissance. Zum Erscheinungsbild eines Trientner Kirchenfürsten im Cinquecento. (Innsbrucker Historische Studien. 23–24.) Innsbruck–Wien, 2004.

¹⁶ BÁLINT LAKATOS: Die Berichte aus dem ungarischen Hof des Gesandten Ferdinands I. Andrea dal Burgo (1521–1523). Charakter, Herkunft und Struktur. In: Wiener Archivforschungen. Festschrift für den ungarischen Archivdelegierten in Wien, István Fazekas. Bécsi levéltári kutatások. Ünnepi tanulmányok a bécsi magyar levéltári delegátus, Fazekas István tiszteletére. Hrsg. von ZSUZSANNA CZIRÁKI et alii. (Publikationen der ungarischen Geschichtsforschung in Wien. X.) Wien, 2014. (továbbiakban: LAKATOS 2014.) 51–58., ebből: 52–54. — Az V. Károlyhoz intézett sorozatot később ismertem meg Korpás Zoltán jóvoltából, amit e helyütt is hálásan köszönök neki.

¹⁷ Köszönöm Péterfi Bence segítségét, hogy e jelentések létrehozására felhívta a figyelmemet, és korábbi berlini útja alkalmával le is fényképeztette azokat számomra.

Salamanca kincstartóhoz intézett. E jelentéseket a főherceg Burgóhoz intézett egy, illetve Schneitpeckhez írt hét fennmaradt válaszevele, további utasítása egészíti ki.

A két „állandó” követ illetően irathagyatéka tehát mennyiségileg igencsak különböző, de a követjelentés műfajából adódóan hasonló jellegű. E dokumentumok levélfarmájúak, címezéssel, megszólítással, aláírással. Tematikailag sokszínűek: a különféle helyekről és személyektől származó értesülések különösebb rendszer nélkül követik egymást. Egyaránt beszámolnak a kül- és belpolitikai történésekről, az udvari viszonyokról, intrikákról, a kormányzati szereplők vélt vagy valós szándékairól, a törökellenes védekezés kérdéseiről, és nem utolsósorban saját helyzetükről, hazatérést vagy pénzt kérve. Információikat a jelentéshez másolatban vagy ritkábban eredetiben mellékelte, kezükhöz jutott levelekkel, kivonatos feljegyzésekkel támasztják alá.

A követek misszióit egy időszaknak tekintve a jelentésfolyam eleje és vége hiányzik: az 1521 október–decemberi, illetve az 1524 október–1525 júniusi anyag minden valószínűség szerint nem maradt ránk. Kisebbségi időbeli lyukakat jelent, hogy az 1522 március, május, illetve 1523 szeptember és december, továbbá az 1524 július és augusztus hónapokból sem maradt ránk jelentés. Az egész korpuszhoz Herberstein további, ugyancsak a főhercegnek és a kincstartónak küldött, formailag és tartalmilag teljesen hasonló, de az 1525-ös hiányokat részben kitöltő, alkalmi követjelentései társíthatók. (Megjegyzendő, hogy Burgo távozta után Cleshez továbbra is rendszeresen írt leveleket. Ezek nagyrészt ugyan nem követjelentések, de ugyanerre az időszakra esetenként magyar vonatkozású értesüléseket is tartalmaznak.)¹⁸

A jelentések a címzetteknek megfelelően különböző őrzőhelyeken maradtak fenn. A császárhoz intézett darabok a spanyolországi Simancasban (Archivo General de Simancas), a német lovagrendi nagymesterhez, a későbbi porosz herceghez írott Burgo-levelek a II. világháború végéig a poroszországi Königsbergben, jelenleg Berlinben (Preußisches Hauptstaatsarchiv) találhatóak. Ezek még teljesen feltáratlanok mind a magyar, mind az osztrák kutatás előtt; ismertetésükre itt kerül sor először. A többi levél sorsa változatosabb, kalandosabb: a Fer-

¹⁸ LAKATOS BÁLINT: Magyar vonatkozású 1526 körüli oklevelek és levelek Bernhard von Cles trienti püspök levelezésében. Kutatási jelentés (Archivio di Stato di Trento, Archivio principato vescovile, Corrispondenza Clesiana). Levéltári Közlemények 84 (2013) (továbbiakban: LAKATOS 2013.) 201–225., ebből: 214.

dinándhoz és Salamancához írott jelentések 1893-ban Stuttgartból kerültek iratcsere útján Bécsbe, a Haus- Hof- und Staatsarchiv Grosse Korrespondenz nevű, politikai levelezést tartalmazó gyűjteményébe (korábbi őrzőhelyüket nem sikerült még feltárnom). A Cleshez írott darabokat a püspök-kancellár levéltári irathagyatékának részeként eredetileg Trentóban, majd 1805-től Innsbruckban őrizték, itt használta és innen ismertette őket először Karl Stoeckmann. Innen kerültek 1860/61-ben Bécsbe, ugyanebbe a gyűjteménybe.¹⁹ Itt a többivel együtt rendezték – és kutatták is őket, ismereteim szerint a XX. század elején Szabó Dezső, illetve Fógel József.²⁰ Az I. világháborút egyebek mellett lezáró Saint Germain-i béke értelmében a gyűjteményt megbontva a Cleshez írott levelek legnagyobb részét 1919-ben kiszolgáltatták Olaszországnak, és 1921-re visszaszállították őket Trentóba. A jelentéssorozat ezzel gyakorlatilag kikerült a magyar kutatás látóteréből,²¹ míg a Bécsben maradt Ferdinándhoz és Salamancához intézett sorozatokat nem sokan, de folyamatosan használták. A magyar kutatók közül Kubinyi András, az osztrákok közül Elfriede Rensing, valamint Gerhard Rill kutatta – előbbi a Mohács előtti magyar belpolitika és az udvari intrikák, utóbbiak I. Ferdinánd diplomáciai-politikai törekvései szempontjából.²² A Burgo-jelentések közül néhányat újabban C. Tóth Norbert adott ki és dolgozott fel.²³ Pár éve a Grosse Korrespondenz-beli jelentések a Magyar Nemzeti Levéltár Országos Levéltára Diplomatikai Fényképgyűjteményében (továbbiak-

¹⁹ FAZEKAS ISTVÁN: A Haus-, Hof- und Staatsarchiv magyar vonatkozású iratai. (A Magyar Nemzeti Levéltár Országos Levéltárának kiadványai. I-10.) Budapest, 2015. 69, 199–200.; lásd még LAKATOS 2014. 55–56.

²⁰ SZABÓ DEZSŐ: Küzdelmeink a nemzeti királyságért 1505–1526. Budapest, 1917.; FÓGEL JÓZSEF: II. Lajos udvartartása 1516–1526. Budapest, 1917., ebből pl. 25., 1. jz., 114., 1. jz.

²¹ LAKATOS 2013. 205–206. Utóbb a Gerhard Rill által készített mikrofilmmásolat révén Zombori István is hozzájutott Bécsben egyes Cleshez írott darabokhoz és azokat felhasználta munkájában: ZOMBORI ISTVÁN: Jagelló–Habsburg rendezési kísérlet 1523-ban Krzysztof Szydłowiecki naplója alapján. In: Krzysztof Szydłowiecki kancellár naplója 1523-ból. Ford. BORONKAINÉ BELLUS IBOLYA. A latin szöveget gondozta ÉRSZEGI GÉZA. S. a. r. ZOMBORI ISTVÁN. Budapest, 2004. (továbbiakban: ZOMBORI 2004.) 219–335., ebből: 231., 42. jz., 232., 45. jz., 270., 158. jz.

²² KUBINYI ANDRÁS: A szávaszentdemeter–nagyolaszi győzelem 1523-ban. Adalékok Mohács előzményéhez. *Hadtörténelmi Közlemények* 25 (1978) 194–222.; KUBINYI 1986.; KUBINYI 2005.; KUBINYI 2009.; ELFRIEDE RENSING: Sigismund von Herberstein am Hofe König Ludwigs II. von Ungarn. *Jahrbuch des Wiener Ungarischen Historischen Instituts*. A bécsi Magyar Történetkutató Intézet évkönyve 1 (1931) 72–97.; RILL 1993.; RILL 2002.

²³ Politikatörténeti források Bátorai István első helytartóságához (1522–1523). Közzéteszi C. TÓTH NORBERT. (A Magyar Országos Levéltár kiadványai. II-50.) Budapest, 2010. (továbbiakban: Politikatörténeti); C. TÓTH 2012.

ban: DF) is elérhető, bár a szövegek helyes sorrendjéhez az eredeti anyagot is ismerni kell.²⁴

Ehelyütt a követjelentések (és az ezekhez csatolt levélmelléletek) általam jelenleg ismert darabjainak teljességre törekvő áttekintő jegyzékét közlöm, a kritikai szövegkiadás előmunkálataként, ideiglenes kutatási segédletként. Az anyaggyűjtés még nincs lezárva; néhány, a korpusz részének tekinthető tétel még felbukkanhat, és egy-két melléklet elhelyezése is pontosítandó. A még hiányzó melléletek egy része is még előkerülhet, ugyanis a XIX. század végi gyakorlat szerint a melléleteket leválasztották a jelentésről. Bécsben például a Grosse Korrespondenzgyűjteményt rendező Franz Nadherny levéltáros a jelentéseket címzettek szerint, azon belül szigorú időrendbe sorolta, a mellékletként küldött, korábbi dátumú és kibocsátójú, másolati darabokat külön tételként jobb esetben előrébb vagy hátrébb, rosszabb esetben más levéltári fondba osztotta át.²⁵ A melléletek azonosításához a jelentések tartalmi utalásain kívül a dokumentumok fizikai jellemzőinek, a papírméretnek, illetve a hajtások és a pecsét rögzítésére szolgáló bevágásoknak az összehasonlítása segíthet hozzá.

A jegyzék nem a levéltári egységek, hanem a fennmaradt levelek időrendjében halad. Azonos napon kelt jelentések a főherceg–császárkincstartó–kancellár–nagymester sorrendben lettek beosztva. Ennek a jelentéstételi gyakorlat az oka. Bár V. Károly rangban előrébb áll, mint öccse, I. Ferdinánd főherceg, de Andrea dal Burgo gyakorlata az volt, hogy az előbbinek valamivel kevesebbszer, összefoglalóbb jelleggel, és többször a főhercegnek szóló jelentés másolatának mellékelésével írt. A Salamanca kincstartóhoz intézett jelentések, mivel ugyanoda lettek küldve, tartalmilag általában jobban kötődnek a Ferdinándhoz írt darabokhoz mint a Bernhard von Cles számára küldöttekhez. (Schneitpeck rendszeresen csak Ferdinándhoz és Salamancához küldött jelentéseket, ezeknél hasonló a helyzet.) A fennmaradt főhercegi válaszokat szintén felvettem

²⁴ A Diplomatikai Fényképgyűjteményben az egyes csomók anyagát egyetlen szám alatt tartják nyilván. A Karton 8 a DF 293882., a Karton 25a a DF 293883., a 25b a DF 293884. számot kapta. Ezek a felvételek az online elérhető adatbázisba mindmáig nincsenek feltöltve. Schneitpeck I. Ferdinándhoz írt jelentéseit még az 1960–1970-es évek fordulóján végzett részleges filmezéskor lefényképezték – vö. Levéltári leltárak. 71. Ausztriai levéltári anyagról készült mikrofilmek (1977. január 1-én). Repertórium. Összeállította SZENT GYÖRGYI MÁRIA. Budapest, 1977. 72. –, ezek a DF 258388. jelzet alatt kutathatók. Néhány jelentésnek az Ungarische Aktenbe átsorolt mellékletét ugyanekkor szintén lefényképezték, ezek jelzetét lásd a jegyzékben.

²⁵ LAKATOS 2014. 55–56.

a jegyzékbe. A követjelentésekkel együtt mellékelt csatolmányok szövegének keltezésére nem voltam tekintettel: ezek azon jelentés alá lettek beosztva, amihez tartoztak. Ha több melléklet is tartozott egy jelentéshez, azokat időrendben sorolom fel, a végére téve a kelet nélküli darabokat. Azokat a Ferdinándhoz címzett Burgo-jelentéseket, amiket csak a császárnak küldött másolatból ismertek, önálló tételként szerepeltetem. Maradt néhány, egy jelentéshez sem egyértelműen köthető töredék, ezek a lajstrom végén állnak.

A jegyzék tételeinek adatai: sorszám, dátum, kelethely, küldő, címzett, levéltári jelzet, a levél tartalmának rövid kivonata, esetleges kiadás vagy kiadott regeszta, DF-szám. A dátumot arab számokkal, kötőjelekkel tüntettem fel, pl. 1523-09-07. A küldők és címzettek betűjelzéssel rövidítettek. A levéltári jelzet is rövidített. A „fol.” megjelölést elhagytam; a bécsi és trentói anyag foliószámozott, a simancasi szintén, de itt a bifoliumokra csak egy számot adnak, a levelek száma tehát ténylegesen több. A berlini darabok tételszámozottak, ezeknél a „nr.” [numerus, Nummer] rövidítést meghagytam. A bécsi Grosse Korrespondenzgyűjtemény a kartondobozokon belül nemcsak a címzettek, hanem azon belül a küldők szerint is csoportosítva van, tehát például a Salamancához írt levelek sorozatában (Karton 25b) a Burgo, Schneitpeck, illetve Herberstein által küldött levelek külön-külön alsorozatot alkotnak. Ezen alsorozatok nem tüntettem fel, mivel azonosításuk értelemeszerű. A publikált szövegközlések szempontjából nem tekintettem kiadásnak a tanulmányok lábjegyzeteiben előforduló hosszabb-rövidebb idézeteket, bár néhány esetben kivételt tettem: vagy azért, mert a forrás értelmezéséhez felhasználtam a tanulmányt, vagy azért, mert a szövegközlés többletinformációt hordoz (Karl Stoegmann 1857. évi tanulmányának jegyzeteiből ismerjük például a legkorábbi, de jelenleg lappangó Burgo-levél adatait).²⁶ A tétel legvégén a DF-jelzet áll; a DF-számot helytakarékosságból

²⁶ A jegyzékben alább előforduló, eddig nem idézett tételek a sziglák betűrendjében a következők: BRODERICUS 2012. = STEPHANUS BRODERICUS: *Epistulae*. Ed., intr., commentariis instruxit PETRUS KASZA. (Bibliotheca scriptorum medii recentisque aevorum, ser. nova XVI.) Budapest, 2012.; Familienkorrespondenz I. = *Die Korrespondenz Ferdinands I. I. Familienkorrespondenz bis 1526*. Bearb. von WILHELM BAUER. (Veröffentlichungen der Kommission für neuere Geschichte Österreichs.) Wien, 1912.; FIRNHABER 1849. = FRIEDRICH FIRNHABER: *Vinzenzo Guidoto's Gesandtschafts am Hofe K. Ludwigs von Ungern 1523–1525*. In: *Quellen und Forschungen zur vaterländischen Geschichte, Literatur und Kunst*. Wien, 1849. 66–138.; HERBERSTEIN 1855. = *Simunds von Herbenstein Selbstbiographie 1486–1593*. Hrsg. von THEODOR GEORG KARAJAN. *Fontes Rerum Austriacarum. Österreichische Geschichts-Quellen*. I. *Scriptores*. I. (1855) 67–396.; JOACHIM-HUBATSCH I/3. = *Regesta*

nem tüntettem fel a GK 8, 25a, 25b esetében (DF 293882., 293883., 293884.) mivel ezek a teljes alsorozatokra vonatkoznak, és jelenleg online nem is tanulmányozhatók.

A rövidítések a következők:

Küldők és címzettek (ezeket a rövidítéseket a regesztában is alkalmazom, kivéve a német lovagrendi nagymestert): **A** = Brandenburgi Albert német lovagrendi nagymester; **B** = Andrea dal Burgo követ; **C** = Bernhard von Cles trienti püspök; **F** = I. Ferdinánd főherceg, **H** = Sigmund von Herberstein követ; **K** = V. Károly német-római császár, spanyol király; **S** = Johann Schneitpeck von Schönkirchen követ; **Sa** = Gabriel Salamanca kincstartó.

Órzóhelyek: **B** = Berlin, Geheimes Staatsarchiv Preußischer Kulturbesitz; **L** = London, British Library; **S** = Simancas, Archivo General de Simancas; **T** = Trento, Archivio di Stato di Trento; **W** = Bécs (Wien), Österreichisches Staatsarchiv, Haus-, Hof- und Staatsarchiv.

Levéltári (kézirattári) egységek:

C Vesp F I. = Cotton Manuscripts, press Vespasian F. I.;

CC 8-1, 8-2 = Archivio principato vescovile, Corrispondenza Clesiana, busta 8., fascicolo 1., 2.;

GK 8, 25, 25a, 25b = Diplomatie und Außenpolitik vor 1848, Grosse Korrespondenz, Karton 8, 25, 25a, 25b.;

L 1553 = Diversos Despachos, legajo 1553;

OBA = Hausarchiv, Ordensbriefarchiv;

ÖA NÖ AA 1. = Länderabteilungen, Österreichische Akten, Niederösterreich, Allgemeine Akten, Karton 1.;

Polen I-1., I-2. = Diplomatie und Außenpolitik vor 1848, Staatenabteilungen, Außerdeutsche Staaten, Polen (Polonica), Polen I (Alter Bestand der Reichshofkanzlei), Karton 1, Konvolutum 1., 2.;

Türkei I-1. = Diplomatie und Außenpolitik vor 1848, Staatenabteilungen, Außerdeutsche Staaten, Türkei (Turcica), Türkei I (Alter Bestand, Turcica), Karton 1, Konvolutum 1.;

UA AA 1-C, 1-D = Länderabteilungen, Ungarische Akten, Allgemeine Akten, Faszikel 1., Konvolutum C, D;

historico-diplomatica Ordinis S. Mariae Theutonicorum 1198–1525. Pars I. Index Tabularii Ord. S. M. Theutonicorum. Regesta zum Ordensbriefarchiv. III. 1511–1525. Bearb. von ERICH JOACHIM, hrsg. von WALTHER HUBATSCH. Göttingen, 1973.; THALLÓCZY 1903. = A horvát véghelyek oklevéltára. I. 1490–1527. Szerk. THALLÓCZY LAJOS–HODINKA ANTAL. (Magyarország mellékartományainak oklevéltára. Codex diplomaticus partium regno Hungariae adnexarum. 1.) Budapest, 1903.

UA M 431-A = Länderabteilungen, Ungarische Akten, Miscellanea, Faszikel 431. (Einzuteilende Nachträge), Konvolutum A;

UA C 378-A = Länderabteilungen, Ungarische Akten, Comitalia, Faszikel 378., Konvolutum A.

Kivonatszövegek és egyéb rövidítések: bir. = birodalom, birodalmi; Mo. = Magyarország; ogy. = országgyűlés; Ps. = postscriptum vagy postscripta (utóirat); eml. = említés; reg. = regezsza; s.l. = sine loco (kelethely nélkül); s.d. = sine dato (keltezés nélkül).

1521

1. 1521-08-01., Buda. B → C. [A forrás eredetije lappang.] — A király és a királyné nagyon szeretik egymást. A király fiatal kora ellenére délceg. — STOEGMANN 1857. 224., 20. jz. (részlet)

2. 1521-09-03., Tolna mellett. B → C. T: CC 8-1, 100–104. — Megkapta nürnbergi levelét, és 9-i levelét is. Kár, hogy a posta akadozik. Girolamo Balbi adóssága; kéri írjon, hogy az ezer dukátból 600-at Balbi és 400-at ő kapjon, így tudja rendezni kiadásait. A királyné kedveli őt, kisegítette. A király a törökellenes mozgósítást sürgeti. Szóbeszéd a békéről. Holnap a királlyal lesz. Szeretne hazatérni. A minap kapott levelet mellékel. — reg. LAKATOS 2013. 213. (téves kelethellyel)

2/1. 1521-08-24., Tolna. T: CC 8-1, 103. — II. Lajos király B.-hoz. A törökök a határon gyülekeznek, ellenük kell támadni. Küldöncöket menesztett a nádorhoz, az erdélyi vajdához, a cseh, morva és sziléziai csapatokhoz, sürgetve megérkeztük. Csapatösszevonást rendelt el. A stájer kapitánytól 1000 lovast és gyalogost kért, és segítséget testvérétől, Anna főhercegnétől. Kéri, utóbbi leveleket sürgősen továbbítsa.

1522

3. 1522-01-30., Buda. B → Saurer. W: UA AA 1-C, 6. — II. Lajos találkozna F.-dal; hírek a török seregek pusztításáról, B. tárgyalásai Sternberggel a cseh–osztrák viszály és a foglyok szabadon bocsátása ügyében. (Másolat. A szövegben említett mellékletek hiányoznak.) — Politikatörténeti 25–26. (1. sz.); DF 276011.

4. 1522-04-07., Prága. B → K. S: L 1553, 1–3. — Legutóbb márc. 14-én írt Brünnből. 20-án megjött Balbi, rajta keresztül megkapta febr. 15-i utasítását. Egyeztetett a törökellenes segítségről. Balbi beszámolt nürnbergi missziójáról. Morvaország határán a cseh előkelők fogadták a királyt, aki márc. 28-án vonult be Prágába.

Ennek leírása. Királyi audiencia és beszéd, amelyet az egri püspök [Szalkai] mond. Királyi eskü kérdése és királyné-koronázás. Mivel nem volt császári megbízólevele a rendekhez, nem tudott nyilvánosan felszólalni, de azért egyes előkelőkkel beszélt. A rendek hódoltak a királyi pár előtt. A törökellenes segítségkérés nehéz lesz; mo.-i török híreket mellékel (utolsó melléklet). A morva tartománygyűlés határozata: küldenek 1000 gyalogost a török ellen, és karácsonyig adót. Ps.: további híreket mellékel. (E mellékelt levélmásolatok folytatólagosan egymás után írva.)

4/1. 1522-03-04., s.l. S: L 1553, 4. — Korbáviai János horvát bán a királyhoz: a szultán következő hónapban Mo. ellen készül. A horvát végek helyzete. Sürgesse meg a szlavón és horvát nemességet a védelemre. (Másolat.)

4/2. 1522-03-07., Bihács. S: L 1553, 4. — Bihács város II. Lajoshoz: a vrhbosnai „vajda” ellenük készül, védelmük elégtelen, a többit küldöttjük mondja el. (Másolat.)

4/3. 1522-03-19., Lippa. S: L 1553, 4. — Szapolyai János erdélyi vajda Bátori István nádorhoz: török hírek, a szörényi bánység várainak helyzete. (Másolat.)

4/4. 1522-04-02., Buda. S: L 1553, 5. — Szerdahelyi Imrefi Mihály II. Lajoshoz: már kérte, hogy a bácsi érsekség kormányzatából mentse fel. Báli bég Szendrő és Nándorfehérvár felől Pétervárad elfoglalására tör. Segítséget kér. (Másolat.)

4/5. s.d., s.l. S: L 1553, 4. — [Korbáviai János] horvát bán levelének részlete [a királyhoz] a török veszélyről. (Másolat.)

5. 1522-04-16., Prága. B → K. S: L 1553, 6. — Legutóbb ápr. 7-én írt, Linzbe küldte. A király az esküjéről külön tárgyalt az ogy.-n a cseh rendekkel, ezek álláspontja. Ennek tisztázása kell a királyi javak visszaváltásához és a törökellenes segítséghez. Nem határoztak így semmit. Az ogy. húsvét utánra, máj. 1-jére újból össze lett hívva. Mo.-n az adó kivetése nehézkes, és újabb rossz hírek jöttek a törökről. A Nürnbergbe küldött királyi követek a birodalmi segély reménytelen megítéléséről számoltak be; maga a cseheket is biztatja. Várják a lengyel követet. Balbi viszatért Nürnbergbe, II. Lajos jóváhagyta, hogy F. szolgálatába is álljon. Balbitól értesült a császári juttatásáról, reméli Augsburgból, a kereskedőháztól megjön a válasz. Utasítást és a kapituláció másolatát kéri. Kegyébe ajánlja Lombardino nevű atyafiát.

5/1. s.d., s.l. S: L 1553, 7. — Török hírek: Orsovát és Pécet lerombolták, Miháldot elfoglalták, Szörényt Báli bég ostromolja. (Másolat.)

5/2. s.d., s.l. S: L. 1553, 8. — Szatmári György esztergomi érsek B.-hoz. A török nagy támadást indított, nagy a veszély, sürgesse a segítséget. (Másolat.)

6. 1522-04-23., Bécsújhely. Az osztrák kancellár → B. B: HA, OBA, Nr. 25455. — Tájékoztatás a törökök csapatmozgásairól szóló hírekről. (Másolat.) — reg. JOACHIM-HUBATSCH I/3. 343., Nr. 25455.

7. 1522-06-08., Prága. B → K. S: L 1553, 11. — Legutóbb jún. 1-jén írt. Az azóta történt magyarországi eseményekről lássa a 4 mellékletet. (Három hiányzik.) Számos nehézséggel kell a királynak szembenéznie, nem tudja a törökellenes segítséget sürgetni. Az ogy.-i tárgyalások kevés eredményt hoztak, a koronázásról és a királyi javak visszaszerzéséről sikerült határozni, de a rendek egy része már hazament. Az már biztos, hogy a királyi pár nem fog tudni F.-dal találkozni Bécsben, vissza kellene térni Mo.-ra, de akkor meg a külső segítség nem lesz adott. Az elmúlt napokban a császári biztosok részvételével tárgyalások zajlottak Bécsben, amelyen a magyar követek nem jelentek meg, így a király Prágából küldte az udvarmesterét. Ő maga is fáradozik a dolgok előmozdításán. A francia követről újat nem tud, nemrég erre járt, majd továbbment német területre Joachim örgróf választófejedelemhez, egy másik is utazik pénzzel Germániában, a csehek között is vannak lefizetettek. Kázmér herceg tegnap hazaindult. A német lovagrendi nagymester itt fog még a királynál maradni, majd Bécsbe megy. Lamparter lefogott fiainak ügye.

7/1. 1522-05-24., Buda. S: L 1553, 12. — Bátori István nádor a királyhoz. A szultán kétségtelenül Mo. ellen támad. Nagy a veszély. (Másolat.)

8. 1522-06-29., Prága. B → F. [A forrás eredetije lappang.] — H. a követségéből visszatér, a fejleményeket szóban ő mondja el. — HERBERSTEIN 1855. 256.

9. 1522-07-01/02., Prága. B → K. S: L 1553, 13–14. — Legutóbb jún. 21-én írt. Azóta jött egy követ F.-tól, aki kész a magyar királlyal akár Bécsben, akár Bécsújhelyen egyeztetni, majd Tirolba utazik, onnan szept.-ben a bir. gyűlésre Nürnbergbe megy. A bécsi tárgyalásokra csak kisebb rangú magyar követek érkeztek, felhatalmazás nélkül. Így jún. 29-ig várnak még nem csak királyi, hanem országos követekre is, teljes felhatalmazással. F. Balbit az esztergomi érsekhez és a nádorhoz küldte Mo.-ra ezek közlésére. II. Lajos mentegetőzött: magyar követeket az ottani háborús védekezés miatt nem küldött, nincs is szokásban Mo.-n országos követeket küldeni, hanem a király küld, akiknek a felhatalmazását a tanács is jóváhagyja. Máskülönben új ogy.-t kellene tartani országos követek kijelölésére, ez pedig a király távollétében nem megy. Cseh követeket azért nem küldött, mert itt még nem dőlt el a törökellenes segély mértéke. Ezért a főherceggel és a bir. megbízottakkal sem tud találkozni Bécsben. A cseh országgyűlést 12 napon belül le akarja zárni, és utána Budweisbe tud utazni 25 cseh megbízottal. Így

Freistadtban tudnának találkozni egyeztetni. A király és a cseh rendek közötti ellentétek. Az se jó, ha elutazik Cseho.-ból, az se jó a török veszély miatt, ha itt marad. Feszült helyzet. Tavaly több cseh úr is francia zsoldba állt, ez a birodalomra és Ausztriára veszélyes. Erről Rožmberkával beszélt. Újabb hírek a horvát végekről, lásd a mellékelt két másolatban (hiányoznak). Mo.-n a nádor értesült a Pétervárad elleni török támadási szándékról, ezért a megyéket és az urakat tárgyalni hívta. Ps. (júl. 2.): a király fő- és jószágvesztés alatt megtiltotta, hogy bárki császárellenes szolgálatba álljon.

10. 1522-07-21., Prága. B → Hannart. S: L 1553, 18. — Írt a császárnak, és saját ügyében a mellékelt másolatot küldi. Segítsen a levél kiállításában és Milánóba küldésében.

10/1. 1522-07-20., Prága. S: L 1553, 16. — B. Mercurino Arborio di Gattinara császári nagykancellárhoz: milánói javai miatt egy milánói herceghez szóló levél kiállítását és segítségét kéri.

10/2. s.d., s.l. S: L 1553, 17. — Levélfogalmazvány K. nevében a milánói herceghez B. javainak visszaadásáról.

11. 1522-08-05., Prága. B → F. S: L 1553, 19., 21. — 1. A lengyel követ eltávozott. A király mégis itt marad télre. A német lovagrendi nagymester elindult K.-hoz. A lengyel királyné leányt szült. A tatárok a törökökkel együtt támadnak a lengyelek ellen. Török hírek Mo.-ról: a szultán személyes jövetelét nem erősítik meg, viszont valószínűleg a sah ellen támad. 2. A cseh kancellárral tárgyalva igyekezett érvelni hogy a francia király ide küldendő követének útlevelet ne adjanak. A kancellár ellenérvei. Vitájuk. A királlyal is igyekszik beszélni. A francia követ a szóbeszéd szerint már Cseho.-ban van. Újabb vitája a kancellárral ez ügyben, a francia-török viszonyról is. A velencei követ állítólag a franciák érdekében jár el. (A K.-hoz írt e napi első jelentés két melléklete, másolatok, eredeti példányuk nem ismert.)

12. 1522-08-05., Prága. B → F. S: L 1553, 22. — II. Lajos azt mondta, hogy Zdeněk Lev z Rožmitálu beszélt vele az útlevél ügyében, hogy az urak hazamennek, nincs ideje ezen tárgyalni. Felmerült, hogy magyar és cseh követeket küldjenek a francia királyhoz. Amint többet tud, értesíti. (A K.-hoz írt e napi második jelentés melléklete, másolat, eredeti példánya nem ismert.)

13. 1522-08-05., Prága. B → K. S: L 1553, 20. — Legutóbb júl. 31-én írt, majd aug. 3-án is küldött egy kis levelet. A cseh városok nem hajlandók a királyi előterjesztést az adózásról elfogadni. Újabb gyűlés lesz aug. 15-től. Addig a királyi pár vadászni megy. Lamparter fogoly fiainak ügye függőben. A cseh urak Joachim szász választóhoz fognak követet küldeni. Francia üzemek. Wallenstein (z Valdštejna)

ma mondta, hogy a magyar király választ küldetett vele a francia királynak, hogy K.-lyal való békéről csak az angol király közvetítésével tárgyaljon, de a francia király válaszolt, hogy a magyar király közvetítésével szeretne tárgyalni, és kérte, hogy követeinek e célból a magyar király adjon útlevelet. Ő igyekszik ezt megakadályozni. F.-hoz írt két levelét mellékeli másolatban.

14. 1522-08-05., Prága. B → K. S: L 1553, 23. — A további történeteket megírta F.-nak; ezt az újabb levelét mellékeli másolatban.

14/1. s.d., s.l. S: L 1553, 89. — II. Lajos számára indokok, miért nem szabad cseh alattvalóinak közvetlenül vagy közvetve a francia király szolgálatába állniuk. (A melléklet jelentéshez kötése bizonytalan.)

15. 1522-08-12., Prága. B → K. S: L 1553, 24. — A magyar király kívánja K. szerencsés hazatértét Anconából Hispániába. Az új pápa még ott van, kéri K.-t, feltétlenül járjon közben a az esztergomi érsek bíborosi és magyarországi legátusi kinevezése érdekében.

16. 1522-08-23., Prága. B → K. S: L 1553, 25–26. — Legutóbb 5-én írt. Azóta jött egy magyar királyi titkár a magyar uraktól. Nem gyűlik magyar sereg Péterváradnál, mivel a töröktől az idén mégsem kell komolyan tartani. Az urak egy.-t hívtak össze Budára aug. 16-ra. Ezen a nürnbergi bir. gyűlésre is választanak követeket megfelelő felhatalmazással. Előterjesztették a királynak a javasolt neveket, és kérték, hogy az egy.-re a király sürgősen küldjön egy megbízottat. Sürgették a király hazatérését. Előterjesztették az egy. napirendi pontjait az ország védelméről (Pétervárad alatt egy új erősség építése, nova moneta további verése, királytalálkozó). Aug. 16-án Herberstein érkezett F.-tól, akit a király következő nap már tovább is küldött. H. kérte, hogy II. Lajos küldjön cseh követeket a birodalmi gyűlésre. F. aug. 28-tól négy napig Linzben lesz, akkor tudnak találkozni; oda a királyi pár szeretne is elmenni, de a cseh urak ellenzik: a király ne hagyja el az országot. Így szept. 1-jén csak Budweisig fog menni, a mai nap távozó H.-nel is ezt közölte. Wallenstein (z Valdštejna) francia kegydíjat húz, és a francia követet házában rejtegeti. A király előtt és B.-nál is mentegeti magát.

16/1. 1522-08-13., Teplice. S: L 1553, 27. — Jan z Valdštejna (Wallenstein) levele Jan Kolovrathoz: segítségét kéri. (Eredeti.)

17. 1522-09-03., Marona, 3 mérföldre Prágától. B → C. T: CC 8-1, 113–114. — Szept. 1-jén már írt. Segítségét kéri tiroli ügyeihez. Visszahívásáról a királyi pár hallani sem akar, bár a királyné engedné, hogy elindulásukkor hazasiessen elrendezni dolgait, majd utánuk menjen Mo.-ra. A királynak nincs ellenére, hogy szept. végéig vadászhat, mivel az urak hazamentek a következő prágai egy.-ig, és azalatt őt elengedné, hogy beszéljen F.-dal, vagy menjen Nürnbergbe, majd visz-

sza. Nem akarja a királyné kegyét elveszíteni. El fogja szalasztani a lehetőséget, hogy ügyeit elrendezhesse. — reg. LAKATOS 2013. 213.

18. 1522-09-08., Prága. B → C. T: CC 8-1, 110–112. — Megkapta 10-i levelét. Küldje K. levelét. Miután F. úgy akarja, engedelmeskedik és visszatér Mo.-ra, de az egy. után mindenképpen szeretne hazatérni. Köszöni a küldött 500 dukátot és segítségét tiroli ügyeiben. Bárcsak lenne béke Velencével. Az itteni cseh egy.-n a dolgok jól állnak, ahogy F.-hoz írt leveléből láthatja. 5 napon belül véget ér. Rodosz állítólag elesett. Wenzeslaus [Rabenhaupt], F. titkárának testvére a közbenjárására hivatalában fog maradni. Lesz törökellenes segítség. A milánói herceghez javai visszaadásáról írt levél ügye, közbenjárását kéri. A továbbmaradás miatt anyagi nehézségei vannak. A királyné gyengélkedik. Mellékeli Luthernek a csehekhez írt levelét (hiányzik). Várják a magyar követeket. — reg. LAKATOS 2013. 213.

19. 1522-10-03., Prága. B → K. S: L 1553, 28., 30. — Legutóbbi szept.-i levele óta folyamatosan a cseh nehézségek leküzdésén fáradozott. A királytalálkozó a királyné gyengélkedése miatt nem valósult meg; F. Johann Hardegget és Balbit küldte. Kéri, hogy cseh követek menjenek a nürnbergi bir. gyűlésre, újítsák meg az osztrák–cseh békét, és a vitás kérdéseket tisztázzák, a magyar nova moneta legyen jobb minőségű, és a király a porosz–lengyel viszályban írjon a lengyel királynak. Az audienca titkos része (törökellenes fellépés érdekében udvari és kormányzati reform). Még nem kaptak választ. Cseh követek nem mennek, mert nem lesz újabb cseh egy. Eddig nem sikerült a törökellenes segínyt sem elfogadtatni. A városok ellenállása az adózás miatt. Rendi ellentétek, hiábavaló tárgyalások. A budai gyűlés határozatait mellékeli. A havasalföldi vajdát megint elkergette a török. A király az erdélyi vajdára bízta a dolgot. A törökök Nándorfehérvárból indulva pusztítják a Szerémséget. Károly herceg lengyel híreket hozott: tatár fenyegetés, moszkvai béketárgyalások. A Nürnbergbe utazó magyar követek. A király Mo.-ra való visszatérésének lehetőségei. A király ismételten kéri K. segítségét az esztergomi érsek bíborosi kinevezésének kieszközléséhez. A királyné már jól van.

19/1. 1522-08-10., Buda. S: L 1553, 29. — *Articuli in conventu particulari dominorum prelatorum ac baronum et nobilium regni pro festo Beati Laurentii martiris MDXXII Bude de mandato domini palatini celebrato formati.*

19/2. s.d., Buda. S: L 1553, 36. — Thurzó Elek kincstartó B.-hoz: a szultán a sahra támadt, de a török seregek a végeket pusztítják; ha a szultáni sereg jönne, elégtelen lenne a védelem. (Másolat. A jelentéshez kötése bizonytalan.)

19/3. s.d., s.l. S: L 1553, 38–39. — Cseh királyi válasz B.-nak a királynak a francia üzemekről vallott álláspontjáról. (A jelentéshez kötése bizonytalan.)

20. 1522-10-10., Prága. B → A. B: HA, OBA, Nr. 25673. — Megkapta levelét. A lengyel ügyben II. Lajos válaszát annak követeiről hallani fogja, ő a tanácsát Balbira bízta, hogy az mondja el. Ő maga sürgette, hogy küldjenek követet a lengyel királyhoz, akitől II. Lajos az eddigi leveleire nem kapott választ. Petrus Iulianus főhercegi titkártól megkapta a kérvényének másolatát, nyugalomra inti. Állomáshelyéről most nem tud eltávozni. — reg. JOACHIM–HUBATSCH I/3. 357., Nr. 25673.

21. 1522-10-12., Prága. B → C. T: CC 8-1, 122–124. — F. megírta, hogy nem engedi hazamenni K. engedélye nélkül, és türelemre intette. Sa. igyekszik a visszahívást kieszközölni, mielőtt őfelsége Nürnbergből elindul. Otthoni dolgai miatt aggódik, egészsége gyenge. A linzi királytalálkozó nem fog megvalósulni. F. Hardegget és Balbit küldte követként tárgyalni, ill. hogy a csehek küldjenek követeket a nürnbergi bir. gyűlésre. Közben megkapta aug. 25-i és szept. 7-i leveleit, és örül gyógyulásának. Milánói javainak visszaszolgáltatásához kéri segítségét. Auto-gráf: szeretne találkozni F.-dal Innsbruckban a gyűlés után, saját tiroli ügyei. — STOEGMANN 1857. 224-225., 22. jz. (részlet), LAKATOS 2013. 214. (tévedésekkel)

22. 1522-10-13., Prága. B → C. T: CC 8-1, 126. — Titkárát, Georg Höltzlt küldi F.-hoz, kéri, szavainak adjon hitelt és segítse gyors visszatérésében.

23. 1522-11-05., Prága. B → C. T: CC 8-1, 115., 121. — Pemfflinger és saját titkára elindulása óta F.-hoz és Sa.-hoz is írt. A tiroli helyzet és saját ügyei. Georgiust [titkárát] várja vissza. A címzés szerint a levelet Nürnbergbe küldte. — STOEGMANN 1857. 225., 25. jz. (részlet; nov. 2-i dátummal)

24. 1522-11-10., Prága. B → F. S: L 1553, 32. — György szász választófejedelem követe számára útlevelet igényel. Lengyel hírek az ottani ogy.-ról a lengyel királyi titkár és követ közlése alapján. Erre F. küldhetne követeket. (K.-hoz írt jelentés mellékleti másolata, eredeti példánya nem ismert.)

25. 1522-11-17., Prága. B → A. B: HA, OBA, Nr. 25740. — Megkapta levelét, megmutatta Brandenburi György őrgrófnak is, és elmondta a királynénak; beszéltek a királlyal, sürgetni fogja ügyét. A címzés szerint a levelet Nürnbergbe küldte. — reg. JOACHIM–HUBATSCH I/3. 360., Nr. 25740.

26. 1522-11-21., Prága. B → C. T: CC 8-1, 116–117. — F.-hoz és Sa.-hoz is írt. Segítségét kéri ügyeihez, ecseteli hűségét. Segítsen a 300 forint kiutaltatásában, amelyet az elmúlt három évben már megkapott.

27. 1522-11-25., Prága. B → K. S: L 1553, 33. — Kéri, hasson oda, hogy ne érje százezer burgosi maravedí [ezüstmárka] kár, ill. kéri közbenjárását a milánói hercegnél ottani birtokai visszaszolgáltatásáért.

28. 1522-11-25., Prága. B → C. T: CC 8-1, 106. — Georgius Höltzl [titkárát] küldi, szavainak adjon hitelt és küldje vissza.

29. 1522-11-25., Prága. B → A. B: HA, OBA, Nr. 25753. — Titkára, Georgius Höltzl révén megkapta a levelét, válaszát ugyanő szóban mondja el. — reg. JOACHIM-HUBATSCH I/3. 361., Nr. 25753.

30. 1522-11-26., Prága. B → C. T: CC 8-1, 108–109. — A [milánói] herceg fontolja meg a jóvátételt számára. (A levél autográf, a keltezés febr. 26-nak olvasható, de mivel II. Lajos csak ezen a napon indult Budáról, lásd C. TÓTH 2012. 86., és nem valószínű, hogy a követ hetekre elhagyta volna az udvart, ráadásul B. a K.-hoz írt nov. 25-i levelében említi a témát, ezért a „febr.” helyett „nabr.” olvasandó. E rövidítés megfelel az ugyancsak saját kezű, 1522. nov. 5-i, C.-hez írt jelentésében található rövidített hónapnévnek.)

31. 1522-12-04., Prága. B → K. S: L 1553, 34. — Bornemisszától értesült a francia követ üzelmeiről, figyelmeztette az udvart is. A király nov. 25-én megnyitotta az (újabb) ogy.-t, kevesen vannak, határozat csak a királyi javak visszaváltására kivetendő adóról van. Tárgyalások Prága városrészeinek jogi egyesítéséről. Ellentétek és nehézségek; a törökellenes segítségről és a követküldésről nem volt még szó.

32. 1522-12-14., Prága. B → A. B: HA, OBA, Nr. 25799. — Megkapta levelét, látta a királyi párhoz intézettek is, és megmutatta Brandenburi György örgrófnak is. Közbenjárt ügyében az udvarban, de az örgróf az ő levele nélkül küldte küldön-cét, pedig kérte, hogy az ő levelét is vigye el. [Cyriak von] Polheim fogja vinni a királyi választ. — reg. JOACHIM-HUBATSCH I/3. 364., Nr. 25799.

33. 1522-12-20., Prága. B → C. T: CC 8-1, 118. — A királyi pár írt F.-hoz [a bécsúj-helyi vértörvényszéken júliusban kivégzett] Martin Siebenbürger bécsi polgármester özvegye érdekében, a konfiskált javak visszaadásáért. Közbenjárását kéri ehhez. — reg. LAKATOS 2013. 214., eml. STOEGMANN 1857. 225., 25. jz.

34. 1522-12-23., Prága. B → C. T: CC 8-1, 119. — Georgius [Höltzl, titkár] révén megkapta levelét. Válaszát a dec. 26-án induló [Cyriak von] Polheimmel küldi. Vízkereszt nyolcadán újabb ogy. lesz, főleg a törökellenes segítségről és az ország kormányzatáról. Ez legalább még egy hónap. Nagyon lesújtotta a visszahívási kérése elutasítása. Reméli, hogy a határozatoknak megfelelően lesz törökellenes segítség. — reg. LAKATOS 2013. 213–214. (tévesen okt. 23-i keltezéssel)

35. 1522-12-26., Prága. B → K. S: L 1553, 106. — A cseh ogy. véget ért, az ellentétek miatt minden idő az adóról való egyeztetésre ment el. A király reméli, hogy elzálogosított javait visszakapja, ill. adósságait visszafizetheti. A király a törökellenes segítségről, a kormányzati reformról és visszautazásáról szóló álláspontját nem vitatták meg, a rendek nagyobb részt eltávoztak, az újabb ogy.-t vízkereszt nyolcadára hívták össze, addig itt kell maradni. Közben a magyarok sürgetik, ma a három mellé megjött a negyedik is, de jan. vége előtt a király bajosan indulhat vissza. Török támadás előkészületeiről szóló hírek. A királyi pár igyekszik előmozdítani a dolgokat. A lengyel–moszkvai békéről még nem jött semmi értesítés a lengyel királytól.

36. 1522-12-26., Prága. B → K. S: L 1553, 79–80. — Tőle kapott pénze hónapokkal ezelőtt elfogyott, 1200 forint kölcsönből élt eddig. Mivel remélte, hogy F.-hoz mehet, és kieszközölheti hazatértét, további kiadásai is voltak. Ezért ugyanennyi pénzt kér kiküldetése végéig, ill. a felmentését. Pihennie kell, majd más állomáshelyre kerülnie. Ps.: egy lengyel királyi titkár, aki magyar királyi titkár is, jelezte, hogy Krakkóból híreket kapott. Ezt mellékeli. A lengyel királytól viszont nem jött levél, így nem tudnak biztosat. Ugyaninnen híre jött a szultán állítólagos halálának. A magyar ogy.-t jan. 6-ra Budára hirdették meg, de a cseh ogy. miatt, amely ennek nyolcadára van kitűzve, a király nem tud ott lenni. (A karácsonyi évkezdés miatt 1523. évi dátummal!)

37. 1522-12-26., Prága. B → C. T: CC 8-1,120. — [Cyriak von] Polheim követtől értesülhet az itteni dolgok állásáról. Kéri közbenjárását visszahívása kieszközléséhez. Sa.-nak is írt. Legalább valami pénzzel segítsék ki. A magyar királyi pár csak nehezen tudja támogatni, mert mindketten tele vannak adóssággal. Kéri, hogy tudósítsa F. württembergi utazásáról, ill. hogy vele megy-e vagy hazatér. (A karácsonyi évkezdés miatt 1523. évi dátummal!)

1523

38. 1523-01-09., Prága. B → K. S: L 1553, 35. — Legutóbb dec. 26-án írt. A bizalmas dolgokat Cyriak von Polheim itt megforduló követre bízta, aki a cseh követek küldését jött sürgetni, ill. a saját titkárára. Jan. 22-re újabb cseh országgyűlést, továbbá morva és sziléziai tartománygyűlést is összehívna. Híre jött a szultán állítólagos halálának. Pénzt és támogatást kér. Ha K. nem tud békét kötni a francia királlyal, abból nagy szerencsétlenség származik.

39. 1523-01-09., Prága. B → C. T: CC 8-1, 105. — Kéri, hogy Georg [Höltzl], akit küld, segítse útjában. [Cyriak] von Polheim követ jó és megbízható. Az itteni ogy. végeztével hazatérne, nem akar Mo.-ra visszatérni, ehhez kéri közbenjárását.

40. 1523-01-26., Prága. B → A. B: HA, OBA, Nr. 25913. — Megkapta jan. 5-i levelét, és a királyi pár is a nekik írottat. Jóindulatuk töretlen, ő is mindent megtesz továbbra is az érdekében. Az cseh ogy. kedvező kilátásai. A lengyel királyhoz küldött követeknek, főleg Iacobus Pisónak kedvező követutasítást adtak, reméli a lengyel király válaszát. (A címzés szerint a levelet Nürnbergbe küldte.) — reg. JOACHIM-HUBATSCH I/3., 370., Nr. 25913.

41. 1523-02-02., Prága. B → F. S: L 1553, 45. — Perštejna kétszer is beszélt a királylyal. Zdeněk Lev z Rožmitálu ezután hosszú titkos audiencián mentegetőzött, leginkább a francia kapcsolat miatt. Ezután a király Brandenburi Györggyel, a magyar kancellárral, Münsterbergi Károly herceggel és vele ötösben vitatta meg a helyzetet. A király eldöntötte, hogy meneszi a főurakat. Reméli, hogy a francia ügy így lezárható, és végre dönteni lehet a törökellenes segítségről. A lengyel kérdésben a király Mo.-ra való visszatérte előtt nem lesz előrelépés, de várják a lengyel király válaszát a lengyel ogy.-t követően. (A jelentés csak a K.-hoz küldött másolatból ismert.)

42. 1523-02-02., Prága. B → C. T: CC 8-1, 127–128. — Georg [Höltzl titkár] révén megkapta jan. 23-i levelét és meghallgatta véleményét. Köszöni segítségét, reméli, előbb-utóbb visszahívják. Sa. írt neki tiroli ügyeiről, amelyek előmozdításában, a megfelelő levelek kiállíttatásában és kiküldésében ismételt segítségét kéri. — STOEGMANN 1857. 166. és 224., 19. jz. (részlet)

43. 1523-02-07., Prága. B → F. S: L 1553, 46–47. — Legutóbb jan. 26-án és 30-án, ill. febr. 2-án küldött levelet neki. A lengyel királyi titkár követ tegnapelőtt el lett bocsátva, egyebek mellett a királyi párnak a lengyel királyhoz írt, a törökellenes segítségre és a német lovagrenddel való megegyezésre buzdító levelével. A királytalálkozó esélyei. Cseh rendekkel folyó tárgyalások. Az eddigi méltóságok leváltása, az ország jogainak elrendezése. Új királyi tanács, részben a régi személyekből. Újabb ogy. febr. 24-re. Mivel emiatt a király a febr. 14-re összehívott magyar ogy.-re nem tud elmenni, [Gosztonyi János] győri püspököt küldte magyarázkodni. Perštejna a király mellett állt ki, Zdeněk Lev és a cseh kancellár kegyvesztésük okát firtatták. A francia szálról nyilvánosan nem esik szó, a magyar kancellár [Szalkai] által írt és melléklet szöveget akarják a rendek előtt felolvasni, a tanácsosok mást javasolnak. (A jelentés csak a K.-hoz küldött másolatból ismert.)

43/1. 1523-01-09., Zágráb. S: L 1553, 48. — Désházi István B.-hoz: hírek a törökök szlavóniai pusztításairól [Karlovics] János bán birtokán, és újabb támadás várható; segítség híján elvesznek. (Másolat.)

43/2. 1523-01-23., Prága. S: L 1553, 40–41. — II. Lajos előterjesztése a cseh ogy. számára. (Másolat.)

43/3. 1523-01-28., [Prága]. S: L 1553, 42. — A cseh rendek válasza a királyi előterjesztés pontjaira. (Másolat.)

44. 1523-02-08., Prága. B → A. B: HA, OBA, Nr. 25934. — Megkapta jan. 28-i levelét. A király válasza: a nagymester kapja meg a neki járó 2000 dukátot, illetve év végéig terjedő szolgálataiért további 4000 forintot, és utasította Károly herceget a kifizetésre. A lengyel királlyal való megállapodás előkészítésén dolgoznak, Brandenburgi György őrgróf is tanúsíthatja az ő közvetítő munkáját. Autográf utóirat. — reg. JOACHIM–HUBATSCH I/3., 371., Nr. 25934.

45. 1523-02-12., Prága. B → A. B: HA, OBA, Nr. 25950. — Meg fog érkezni hozzá testvére, Brandenburgi György őrgróf, aki be fog számolni az ő szolgálatairól is. — reg. JOACHIM–HUBATSCH I/3., 372., Nr. 25950.

45/1. 1523-02-12., Prága. B: HA, OBA, Nr. 25949. — II. Lajos levele Albert lovagrendi nagymesterhez. Az őt is érintő ügyekben határozott, erről Brandenburgi György őrgróf és B. leveleiből tájékozódhat. Biztosítja jóindulatáról. Itteni ügyei jól állnak, rengeteg a lakodalom és állandó a táncolás; reméli, hamarosan visszaindulhat Mo.-ra A levelet B. titkára írta, a követ sajátkezű javításaival. A király autográf utóiratával és aláírásával: az őrgróf személyesen is át fogja adni szeretetteljes üdvözetét. — reg. JOACHIM–HUBATSCH I/3., 372., Nr. 25949.

46. 1523-02-15., Prága. B → F. W: GK 25a, 34. — Szatmári György bíborosi kinevezésének ügyében a királyi pár mellett ő is római közbenjárását kéri. — Politikatörténeti 173. (159. sz.)

47. 1523-02-15., Prága. B → Sa. W: GK 25b, 2. — Szatmári György bíborosi kinevezésének ügyében a küldött leveleket segítse Rómába továbbítani.

48. 1523-02-15., Prága. B → Sa. W: GK 25b, 3. — Szalkai László kancellár támogatása ügyében is írjon a római követeknek.

49. 1523-02-19., Prága. B → Sa. W: GK 25b, 4. — Mellékeli másolatban a királynak a pápához írt levelét Szalkai egri püspöki megerősítéséről.

49/1. 1523-02-18., Prága. W: UA M 431-A, 6. — II. Lajos király a pápához Szalkai László egri püspöki megerősítésért.

50. 1523-03-04., Stuttgart. F → B. W: ÖA NÖ 1, 464–465. — Kéri, hasson oda, hogy a freistadti orsztrák–cseh tárgyalások pünkösdig befejeződjenek, ne húzzák a megállapodás elfogadását. Sternberg eldöntetlen ügye is megoldandó. Gregor

Haugwitzot ausztriai várfoglalása miatt idézzék bíróság elé. Haugwitznak mellékelten küldött német levelet adja át. Választ vár. (Fogalmazvány, tiszttázat).

51. 1523-03-06., Prága. B → Sa. W: GK 25b, 5. — A F.-hoz írt jelentését láthatja; [Saurer] bécsi vizedomhoz írjon a posta továbbításáról. Egy csomónyi levelet Lamparternek küldött Nürnbergbe, azokat nyilván megkapták. A királyi pár megígérte, hogy Wenzeslaus Rabenhautot, a főherceg titkárának testvérét meghagyják hivatalában, de aztán az egész kormányzatot leváltották, és ő hiába járt közben érte.

52. 1523-03-07., Prága. B → F. W: GK 25a, 35–37., másolata: S : L 1553, 50. és 64. (májusi, nap nélküli keltű duplikátum) — A febr. 25-i és 26-i levelében írottak utáni történések: a király elmondta Zdének Levnek és a cseh kancellárnak leváltásuk okait. A cseh urak leváltása, új méltóságviselők, csehogy. ügyei (törökellenes segítség, adókivetés). A király Morvaországba készül. Protzko lengyel követ érkezett, hír I. Zsigmond király betegségről. Cseh–osztrák béke nov. 11-ig. Sziléziai tartománygyűlés terve. — Politikatörténeti 187–189. (171. sz.)

53. 1523-03-07., Prága. B → C. T: CC 8-2, 3–4. — Minden a királyi pár szándéka szerint történt, lássa F.-hoz írt levelében. Három napon belül elindulnak Mo.-ra. Rokona, Antonio Maria dal Burgo visszatér Itáliába, vele küld két török lovat a milánói hercegnek. Reméli, hogy a magyarogy. után ő is tényleg hazatérhet, akkor visz neki egy jó ügetőlovat. Saját dolgai mellett Giorgio Gadio és Paolo de Laude ügyét ajánlja figyelmébe.

54. 1523-03-08., Prága. B → K. S: L 1553, 51. — Mellékeli a F.-hoz írt [márc. 7-i] leveleit, amelyekből értesülhet a cseh helyzet kedvező fordulatáról, a határozatokról és a király Mo.-ra való visszaindulásának kitűzéséről. Ő is engedelmesen visszamegy, de nagy adósságai miatt pénzt kér.

55. 1523-03-09/10., Prága. B → Sa. W: GK 25b, 6–7. — A cseh kormányzat névsorát és a törökellenes két törvénycikket mellékeli (hiányzik). Hír a svájciak és franciák milánói mozgásáról, Tirol megtámadásának tervéről. Ps.: küldi a királynénak Lucretia de Caballis udvarhölgye számára szóló ajánlását, továbbítsa F.-hoz. A király cseh adományai a királynénak. A csehek a királynak ajándékozták Remete Szent Pál fejereklyéjét. Georg Höltzl, titkára érdekében annak nagybátyját, Blasiust hallgassa meg.

56. 1523-03-10., Prága. B → C. T: CC 8-2, 5. — Legutóbb a 4 napja innen elindult rokonával, Antonio Maria dal Burgóval küldött levelet. A király ma elfogadta a cseh rendek jóváhagyását, láthatta a határozatokat és az új méltóságviselők névsorát a mellékletben (Sa.-hoz szóló jelentés mellékletei). Reméli, jún. közepén már személyesen mondhatja el a többit. A királyné Sa.-hoz írt levelet Fridericus de

Caballis ügyében, amelyet továbbít. Ennek leánya, Lucretia a királyi pár kedvelt udvarhölgye. Köszöni segítségét tirolai ügyeiben. Autográf ps.: Blasius Höltzlt halhassa meg unokaöccse, az ő titkára, Georg érdekében.

57. 1523-03-13., Prága. B → Sa. W: GK 25b, 8., 57. — Láthatja F.-hoz írt leveléből a fejleményeket. A francia követről Bornemissza tájékozatta, Antonio Rincón az, F. volt követe. Ezen kívül titokban Szatmári György érsek is tájékozta embere útján. Sürgősen kéri a megbízóleveleket. Hírek a Milánó ellen vonuló svájciakról. Kéri tudósítsa a postajáratokról, hogy időben küldhesse jelentéseit, addig Bécsbe küldi, ahonnan Nürnbergbe továbbíttatja Lamparterhez. Autográf melléklet (fol. 57.): Rincónról; figyelmezteti a lengyel király betegségére a porosz ügyben, ottani követeit utasítsa.

58. 1523-03-14., Prága. B → F. W: GK 25a, 38–40., 48. — Márc. 10-i levele óta megjött Gosztonyi János győri püspök két levele, elindulnak Mo.-ra; a magyar egy. várható eseményei. Megbízóleveleket kér. Rincón francia követ mesterkedései. Tárgyalásai Zdeněk Lev z Rožmitállal. Lengyel hírek, a király betegsége. Prága városegyesítésének ügye. — Politikátörténeti 197–200. (178. sz.)

58/1. 1523-01-22., Krakkó. W: GK 25a, 41. — I. Zsigmond lengyel király Bornemissza Jánoshoz Antonio Rincón francia követről. (Másolat.) — Politikatörténeti 165–166. (150. sz.)

58/2. 1523-01-22., Krakkó. W: GK 25a, 42., másolata: S: L 1553, 37. (megszólítás és aláírás nélküli másolat). — Krzysztof Szydłowiecki lengyel kancellár Bornemissza Jánoshoz: lengyel hírek és a francia követ tárgyalásai. (Másolat.)

58/3. 1523-02-25., Buda. W: UA AA 1-D, 1–2., másolata: S: L 1553, 44. (napi kelet nélküli másolat) — Gosztonyi János győri püspök II. Lajos királyhoz hazaútjáról és a főurak tanácskozásáról. Másolat. A papíron nincs pecsétbevágás. Napi kelet nélküli másolata: S: L 1553, 44. — Politikátörténeti 175–178. (163. sz.); DF 276023.

58/4. 1523-02-26., Buda. W: UA AA 1-D, 3–4., másolata: S: L 1553, 58. — Gosztonyi János győri püspök B.-hoz ugyanarról. (Másolat. A papíron nincs pecsétbevágás.) — Politikátörténeti 178–180. (164. sz.); DF 276024.

58/5. 1523-03-02., Buda. W: GK 25a, 43–44., másolata: S: L 1553, 57. — Bornemissza János B.-hoz Antonio Rincón tárgyalásairól (H.-nel is tárgyalt), a végvárok helyzetéről. Eredeti. — Politikátörténeti 180–182. (166. sz.)

58/6. 1523-03-02., Zakynthos. W: GK 25a, 45. — Török hírek a zakyntoszi velencei konzultól. (Latin nyelvű másolat.)

58/7. 1523-03-03., Buda. W: GK 25a, 46–47. , másolata: S: L 1553, 49. — Bornemissza János B.-hoz a törökről, a király ellen szervezkedőkről, H. magyarországi követségről. Eredeti. — Politikatörténeti 183–185. (168. sz.)

59. 1523-03-14., Prága. B → K. S: L 1553, 56. — Az e napi F.-hoz írt jelentés szinte szó szerinti ismétlése. A szöveg utolsó oldala (így a dátum) hiányzik, a másik alapján datálható. Az ahhoz tartozó mellékletek nagyobb részt ehhez is csatolva lehettek, bár csak Bornemissza márc. 3-i levelének másolatán vannak ugyanolyan pecsétbevéágások, a többi mellékleten nincsenek.

59/1. 1523-03-12., [Prága]. S: L 1553, 43. — Két egymás után lejegyzett iratmásolat: 1. Cseh rendi emlékirat a törökellenes segély és az adó ügyében (1523. márc. 7.); 2. feljegyzés, hogy a király kikkel együtt bíraskodott (1523. márc. 6.). A füzet hátára más kézzel rájegyezve: Hannart. (A melléklet jelentéshez kötése bizonytalan.)

60. 1523-03-14., Prága. B → C. T: CC 8-2, 1. — Bizonyára látta F.-hoz és Sa.-hoz írt leveleit. Hűségesen szolgál és fáradozik.

61. 1523-03-17., Bécsújhely. H → Sa. W: GK 25b, 114. — Mivel a király visszaérése Mo.-ra késik, talán szükséges a megbízóleveleit megváltoztatni. Jelen volt az alsó-ausztriai főpapokkal való tárgyaláson, akik tiltakoztak az egyháziak adóztatási terve miatt. Gratulál Sa. rangemeléséhez. A margón Sa. megjegyzéseivel.

62. 1523-03-18., Kutná Hora. B → F. W: GK 25a, 49–50. — A magyar király szándéka közvetíteni a porosz–lengyel viszályban, de a lengyel király heves tiltakozása miatt most semmit sem tehet. Albert nagymestert a törökellenes birodalmi csapatok élére kellene kinevezni. A király kérte, hogy ezt titokban írja meg.

63. 1523-03-18., Kutná Hora. B → Sa. W: GK 25b, 9–10. — Lásza a F.-hoz írt levelét; az eddigi küldeményeket Lamparternek küldte, ill. Innsbruckba F. oda visszatérő futárjával. Megkapta a pénzt. Rodosz elfoglalásáról nem lehet biztosat tudni. Küldi Piso két levelét, amelyből kiderül, hogy a lengyel király jobban van. Királytalálkozó aligha lesz most nyáron a magyar kancellár szerint.

63/1. 1523-03-14., Krakkó. W: GK 25, 17–18., másolata: S : L 1553, 59. — Iacobus Piso követ levele B.-hoz a lengyel helyzetről. Másolat. (B. a jelentésben két levélről ejt szót, de csak ez azonosítható, a másik a F.-hoz írt március 22-i jelentés tartozéka. Előbbinek viszont van egy melléklete is, amely a következő tétel.) — DF 258390.

63/2. s.d., s.l. S: L 1553, 55. — Krzysztof Szydłowiecki lengyel kancellár [Piso] követhet: az új cseh méltóságviselők névsora; a német lovagrendi nagymester éppen a [magyar] királynál tartózkodik.

64. 1523-03-18., Kutná Hora. B → Bonomo. W: ÖA NÖ 1, 469. — Megkapta márc. 10-i levelét. A borsmonostori ügyben láthatja F.-hoz írt levelét; rossz török hírek: károk Szlavóniában, Rodosz eleste. Állítólag Olmützben csak négy napot fognak maradni a diétán; húsvétra már talán Esztergomban lesznek. Kéri, jelezze, hogy mikor megy posta Bécsből Innsbruckba, hogy a leveleket időben küldhesse. (Eredeti.)

65. 1523-03-18/19., Kutná Hora. B → F. W: GK 25a, 51–52., másolata: W: ÖA NÖ 1, 466–467., 468. — Megkapta márc. 4-i és 7-i levelét. Borsmonostor dolgában a király írni fog, hogy semmit se tegyenek. Az osztrák–cseh freistadti tárgyalások és megállapodás kérdése további egyeztetést igényel, Haugwitz ügyében Károly münsterbergi herceggel egyeztetett. 19-i kiegészítés: II. Lajos rendelkezett a kuttenbergi ezüstpénz-verésről; utaznak tovább, de a magyar ogy. késedelmet szenved. Titkára, Georg Höltzl számára állást kér. A szöveg részleges másolatai, többes példányai: 1. márc. 17-i dátummal, a szöveg elejétől, a titkár ajánlását hagyva; másolat (ÖA NÖ 1, 466–467.). 2. márc. 18-i dátummal, a szöveg harmadik bekezdésétől a cseh ügyek végéig, tehát a 18-i jelentés majdnem teljes szövege; tisztázat, autográf aláírással (ÖA NÖ 1, 468.).

66. 1523-03-20., Kutná Hora. B → K. S: L 1553, 60. — A lengyel király meggyógyult, II. Lajos a királytalálkozóról azt írta, hogy a magyar ogy. után kellene tartani. II. Lajos rendelkezett a kuttenbergi ezüstpénz-verésről; utaznak tovább, de a magyar ogy. késedelmet szenved. (Ez a F.-hoz írt e napi jelentésben szinte ugyanígy szerepel.)

67. 1523-03-21., Kutná Hora. B → C. T: CC 8-2, 2. — Ajánlólevél az F. szolgálatába lépő Erasmus Valdstram számára, aki eddig Mária királynét szolgálta. Utaznak tovább Mo.-ra, ahonnan rossz hírek jöttek.

68. 1523-03-22., Pardubice. B → F. W: GK 25a, 53–54., másolata: S : L 1553, 63. — Márc. 19-én elküldött levele óta tegnap Pardubicére érkeztek, itt vendégeskednek. Követek érkeztek II. Lajoshoz sürgetve visszatérését Mo.-ra a török fenyegetés miatt. Leveleket mellékel. Hírek a magyar ogy.-ról. II. Lajos cseh alattvalóit mozgósította, segítségkérő leveleket ír, az ő segítségét is kéri. — Politikatörténeti 203–204. (181. sz.)

68/1. 1523-03-09., Krakkó. W: UA AA 1-D, 5., másolata: S: L 1553, 52. — I. Zsigmond lengyel király II. Lajoshoz: nála járt Thomas Niger scardonai püspök, pápai legátus. Ő maga elfoglalt lévén nem tud személyesen részt venni a törökellenes tárgyalásokon. (Másolat.) — Politikatörténeti 190–191. (174. sz.); DF 276025.

68/2. 1523-03-10., Esztergom. W: UA AA 1-D, 6., másolata: S: L 1553, 53. — Szatmári György érsek B.-hoz: várják haza a királyt; hírek a török támadási szándékairól, Szapolyai János havasalföldi hadjáratáról. Másolat. — Politikatörténeti 191–192. (175. sz.); DF 276026.

68/3. 1523-03-14., Krakkó. W: GK 25, 13–14., másolata: S: L 1553, 54–55. — Iacobus Piso követ a magyar kancellárnak a lengyel helyzetről. — DF 258391.

69. 1523-04-02., Olomuc. B → F. W: GK 25a, 56–57. — Szapolyai János erdélyi vajda török hírei, sürgeti a király visszatérését. Pápai, velencei, lengyel követ II. Lajosnál. A pápa legátust küld, tizedek felhasználását engedélyezi. Hír Rodosz elestéről. Lengyel hírek. — Politikatörténeti 208–210. (186. sz.)

70. 1523-04-02., Olomuc. B → Sa. W: GK 25b, 11. — Hírek Itáliából a Fonterabiánál folyó francia–német harcokról. A velencei követ közlése szerint Rodosz elesett. Kéri, hogy Balbihoz írt levelét küldje tovább. (E levél hiányzik.)

71. 1523-04-02., Olomuc. B → C. T: CC 8-2, 6. — Lássá F.-hoz írt levelét. Rossz hírek, Rodosz elvesztése. Visszatér Mo.-ra, hogy az ogy. után hazatérjen. Az ogy.-i tárgyalásokról tájékoztatja majd.

72. 1523-04-05., Olomuc. B → F. W: GK 25a, 58–59. — Megérkezett a lengyel követ királyának levelével, továbbá a lengyelországi magyar követ levele. A törökkel kötendő fegyverszünet ötlete (mindenképpen bele kéne foglalni K.-t és a pápát is): írja meg álláspontját, hogy a magyar ogy.-n tárgyalhassanak erről. A török megosztó taktikája miatt kéri, sürgesse a bir. és a pápai segílyt. Várja a magyar ogy.-re a megbízóleveleket.

72/1. 1523-03-29., Krakkó. W: UA AA 1-D, 10. — I. Zsigmond lengyel király II. Lajoshoz: a keresztény fejedelmek ellentétei miatt mindenképpen törekedjen békére a törökkel. (Másolat.) — Politikatörténeti 207–208. (185. sz.); DF 276030.

72/2. 1523-03-30., Krakkó. W: GK 25a, 55. — Iacobus Piso a magyar kancellárhoz a török fegyverszünetről való lengyel állásontról. (Levélrészlet másolata.)

73. 1523-04-06., Olomuc. B → Sa. W: GK 25b, 12. — Szapolyai János vajda a magyar–ceh királyi tanács előtt hivatali évének végére hivatkozva megválna az országos kapitányi tiszttől, de lemondását a tanács nem fogadta el a magyar ogy. végéig. A havasalföldi követ hírei a törökről, segílyt kért. (A F.-hoz írt előző napi levél külön utóirata.) — Politikatörténeti 211–212. (189. sz.)

74. 1523-04-07., Olomuc. B → C. T: CC 8-2, 7–8. — Megkapta márc. 2-i és 11-i leveleit. A milánói herceg hajlik javai visszaszolgáltatására. Reméli a velencei békét, és hogy a franciákkal is béke lesz, mert a kereszténységet külső ellenség és belső bajok is sújtják. A királyné szívesen adott egy ügetőlovat C.-nek, amelyet küld. Sa.-nak is írt és tőle is újból kéri visszahívása kieszközlését.

75. 1523-04-08., Olomuc. B → F. W: GK 25a, 60–61. — II. Lajos a nunciustól sürgeti a pápai legátus kiküldését és a segélypénzt; a pécsi püspökségről a következő ogy.-n döntenek. Ps.: Bátori István nádor levele a magyarországi helyzetről, török hajóhadról, sürgeti a király hazatérését. Ps.: hírek Rómából egy márc. 18-i levélben a francia király álláspontjáról. B. tárgyalásai Szapolyai János vajdával, annak beszámolója Rincónról. — Politikatörténeti 214–216. (191–192. sz.)

76. 1523-04-08., Olomuc. B → Sa. W: GK 25b, 13., 17., 14. — Tegnap megkapta márc. 16-i levelét. Csodálkozik, hogy addigi levelei nem érkeztek meg, pedig többet is küldött, de mivel nincsenek külön küldöncei, azzal kézbesíti, akivel tudja. Érkezett [Szalkai] kancellárnak válasz Rómából, és azzal egy márc. 23-i innsbrucki levél. A morva ogy. eseményei: a rendek kiváltságaikat akarják megerősíteni, ennek híján nem adnak segítséget, de remélhetőleg elrendeződnek a viták. Külön melléklet: a lengyel követ tiltakozott a királynál, hogy a lovagrendi nagymestert miért támogatja. A lengyel királynál lévő magyar követ szerint Krakkóba Cseho.-ból sok rosszindulatú hírt írtak erről.

76/1. 1523-03-28/30., Krakkó. W: GK 25b, 15–16. — Iacobus Piso B.-hoz a lengyel helyzetről. (Eredeti.)

77. 1523-04-09., Olomuc. B → C. T: CC 8-2, 9. — Nem ír most Sa.-nak visszahívása ügyében, hanem neki fog a következő postával erről írni.

78. 1523-04-10/11., Olomuc. B → F. W: GK 25a, 62., 64. — A magyar király levelei K.-hoz és az angol királyhoz, és kéri, hogy F. az itáliai-francia híreket tudassa vele is, hogy a lengyel királyt tudja a török fegyverszünet ügyében biztatni. Továbbá segítsen a pápánál elérni, hogy Szalkai László váci püspök nyerhesse el az egri püspökséget. Kéri a birodalmi segítséget. Újabb török hírek érkeztek.

78/1. 1523-04-10., Olomuc. W: UA AA 1-D, 11. — II. Lajos király K.-hoz a keresztények közötti béke előmozdításáról és a török elleni segítségről. (Másolat.) — Politikatörténeti 216–217. (193. sz.); DF 276031.

78/2. 1523-04-10., Olomuc. W: UA AA 1-D, 12–13. — II. Lajos király VIII. Henrik angol királyhoz ugyanarról. (Másolat.) — Politikatörténeti 217–219. (194. sz.); DF 276032.

78/3. s.d., s.l. W: GK 25a, 63. — István moldvai vajda híradása II. Lajosnak a törökről, Rodosz elestéről és a tatár–török támadás ellen segítséget kér Erdélyből.

79. 1523-04-12., Olomuc. B → F. W: GK 25a, 65. — A morvaogy. ügyei: a király huzakodik a rendekkel azok sérelmei, ill. a törökellenes adó miatt, majd a gyűlés befejeződött. (A pecsétbevéágások alapján az ápr. 10/11-i levéllel együtt küldte el.)

80. 1523-04-12., Olomuc. B → Sa. W: GK 25b, 18–19. — Újabb hírek Rincón működéséről, mutatták a megbízólevelét is, de ezt fontossága miatt nem bízta postára. Közbenjárását kéri, hogy felmentését a budaiogy. végére megkaphassa, mert szükséges lenne hazamennie. Házi szolgálainak egy része már haza is ment, a többiek sem akarnak májusnál tovább vele maradni.

80/1. s.d., s.l. W: GK 25a, 126. — Ismeretlen kém hírei arról, hogy a török Mo. ellen készül. (A pecsétbevéágások alapján a Sa.-hoz írt jelentésbe volt hajtva.)

81. 1523-04-16., Olomuc. B → F. W: GK 25a, 67–68. — Megkapta márc. 28-i és 31-i válaszait. A Rincónról szóló híreket szóban mondaná el, ha azogy. után visszahívja. Várják vissza Pisót a lengyel követségéből. Új morva főkapitány. Örül H. jövetelének Budára. A havasalföldi vajda segítséget kér a török ellen, mert el akarják űzni. Nagy török veszteségek Rodoszon, de újabb készülődések. Kell a bir. segítség.

82. 1523-04-16., Olomuc. B → Sa. W: GK 25b, 20., 22., 21. — Megkapta ápr. 1-jel levelét. Lássaa F.-hoz írt levelét; említi Rincón követ üzelmeit. Örül H. jövetelének Budára, mert ez az ő hazatérését segíti elő; a királyi párnak is kell egy kikérő levelet írni, mert eddigi szolgálatai miatt nagyon számítanak rá, és kegyükkel tüntetik ki. A királytalálkozó valóban nem lesz meg a magyarogy. előtt. Köszöni közbenjárását. Az erdélyi vajda kémének jelentésének hírei: dögvész Konstantinápolyban, nagy török veszteségek Rodosz alatt, mozgósítás. Pénzt és felmentését kéri, mert nagy kiadásai (18 lovas, kocsik, szolgálók, konyhai személyzete) vannak. Medici bíboros jelezte, hogy egri püspökségi jogairól kész lemondani a pécsi fejében, erről majd azogy.-n tárgyalnak. A király Sziléziába két megbízottat fog küldeni a törökellenes segítségügyében. (A Sa.-hoz írt levél az előbbi melléklete, egybeahajtvaküldték el.)

83. 1523-04-16., Olomuc. B → C. T: CC 8-2, 10–11. — Megkapta márc. 26-i választ. Bizonyos részeit felolvasta a királynénak, aki a lovat B. visszatéréséig megőrzi vagy ha közben mód nyílik rá, küldi. Reméli visszahívását, köszöni segítségét tiroli ügyeiben.

84. 1523-04-24., Sempte. B → F. W: GK 25a, 69., 71., 70. — II. Lajos visszatérése és fogadása Mo.-n; útjuk Nagyszombaton át ide. Hírek a török dúlta végekről. Kéri, hogy Frangepán Bernardint intse meg. Beszélgetett Bornemisszával Rincónról. A bir. segítség elhalasztása. (A levelet a Sa.-hoz írttal egybehajtva küldte.) — Politikatörténeti 222–225. (198. sz.)

84/1. 1523-04-13., Sempte. W: GK 25a, 66. — Ismeretlen személy levelének részlete II. Lajoshoz Krusich Péter klisszai várnagy kémének török jelentéséről. — Politikatörténeti 220. (195. sz.)

85. 1523-04-24., Sempte. B → Sa. W: GK 25b, 24–25. — Kéri Frangepán Bernardin megintését. Piso lengyel misszióból visszatérve már Budán várta őket. Kéri, hogy a lengyel hírekről, ill. Jagelló Anna főhercegné várandósságáról értesítse. (A két jelentést egybehajtva küldte el; zárópecsét a Sa.-hoz írt levél címzésén található.)

86. 1523-04-24., Sempte. B → C. T: CC 8-2, 12. — Láss a F.-hoz írtakat. A királyné által adott lovat próbálta meg lovagolni, de nem találta megfelelőnek, egy jobbat is fog szerezni. Munkája fáradságos és szövevényes, de reméli hazatérését.

87. 1523-04-25., Nyárhíd. B → Sa. W: GK 25b, 23. — Holnap Esztergomba érnek. Egy Temesvár melletti oppidumot elfoglalt a török. — Politikatörténeti 225. (199. sz.)

88. 1523-04-28., Bécs. H → Sa. W: GK 25b, 115. — Miután B. válaszát megkapta, Bécsbe utazott, és holnap reggel indul Budára. Kéri, járjon közben F.-nál, hogy kamarai tanácsosait bírja rá, hogy az ő „isztriai” vára ügyében az egyezséget zárják le.

89. 1523-05-05., Buda. B → F. W: GK 25a, 72–73., 74–75., másolata: S: L 1553, 64. — Útjuk Semptén és Esztergomon át Budára. Bátori nádor letette helytartóságát. Kevés résztvevő az ogy. kezdetén. A törökellenes védekezés és a követek meghallgatása (pápai követ Lengyelországból visszatérve, velencei követ újabb hírei a törökről, a moldvai követ megelőző csapást sürget). A lengyel király levele II. Lajoshoz. Ps.: Temesvár vára villámcsapás miatt részben leégett; H. megérkezett, ő szeretne hazatérni. Újabb kiegészítés: megkapta ápr. 21-i és 24-i leveleit K. és a francia király viszonyáról, ezt éppen fel is tudta tájékoztatásra használni a tanácsülésen, mivel hamis híresztelés terjed a felek kiegyezéséről. A bir. segély elmaradt. Hazatérte szükséges, kéri, F. írjon a királyi párnak ez ügyben. Frangepán Bernardin és fiai megint pusztítottak. A pápa nem Colonna bíborost akarja küldeni legátusnak.

89/1. s.d., s.l. W: GK 25a, 76a. — Zsigmond lengyel király II. Lajoshoz: török készülődése Moldva és Havasalföld ellen. Serényen szervezze meg a védelmet. (Másolat.)

90. 1523-05-05., Buda. B → F. W: GK 25a, 76–77. — B. és H. közös jelentése: H. audienciája máj. 2-án a királynál, 4-én megkezdődött az ogy.; a királyi előterjesztés és a rendi sérelmek.

91. 1523-05-05., Buda. B → Sa. W: GK 25b, 26–27. — Lásza a F.-hoz írt levelét. Köszöni ápr. 24-i levelét Milánó bevételéről, e hírt a királyi tanácsban is kedvezően fogadták. Piso bizalmas információit majd előszóban ismerteti; a lengyel ogy. belvilongásai, orosz, tatár, moldvai hírek. Visszajelzést kér, hogy előző leveleit megkapták-e. A magyar ogy. biztató hangulata, a király terveinek támogatása nagy.

92. 1523-05-05., Buda. H → Sa. W: GK 25b, 116–117. — A magyar ogy. körülményei, a király és a rendek közötti nézeteltérések. [Frangepán] Kristóf miatt mentegeti F.-ot. A tárgyalások még tartanak. Szapolyai vajda mentegetőzése a kezén lévő birtokok miatt a király előtt. Reméli, hogy az ogy. 10 napon belül véget ér, és hazatérhet. B. is hazatérne. Közbenjárását kéri a sógora ügyében. — KUBINYI 2009. 130., 22. jz. (részlet)

93. 1523-05-06., Buda. B → C. T: CC 8-2, 13. — Lásza a F.-hoz és Sa.-hoz írtakat. Várja felmentőlevelét.

94. 1523-05-07., Buda. H → Sa. W: GK 25b, 118. — Hírek szerint a törökök Nándorfehérvárnál átkeltek a Száván. Látta a Bornemisszának Erdélyből küldött levelet a havasalföldi vajda meneküléséről. Klisszát is ostromolják. Minden védekezés késve történik.

95. 1523-05-10/12., Buda. B → F. W: GK 25a, 78–79. — Máj. 5-i levelük óta történtek: az ogy.-n sok tárgyalás után sem jutottak dűlőre. A bácsi óta ez a legnagyobb tömegű gyűlés. Tárgyalásai. A havasalföldi vajda behódolt a töröknek. Báli bég a Száván innen; Klisszát ostromolják. Hírek Lengyelországból Piso révén. Török követ járt Velencében. — KUBINYI 2009. 130., 24. jz. (részlet)

96. 1523-05-12., Buda. B → F. W: GK 25a, 80. — Megkapta ápr. 24-i levelét a török–magyar fegyverszüneti tervről, titokban közölte a királlyal és némely urakkal, közben az ogy.-n még vitáznak a törökellenes fellépésről.

97. 1523-05-12., Buda. B → Sa. W: GK 25b, 28. — Várja felmentését, hogy az ogy. után hazatérhessen. Szükség esetén visszajön, addig H.-nel vagy mással pótolhatják; neki anyagi erőforrásai elfogytak.

98. 1523-05-14., Buda. B → F. W: GK 25a, 81–83. — Megkapta Frangepán Kristóf ügyében írt levelét, amelyet bemutat a királyi párnak. Az ogy.-n a törökellenes védekezés terheit a rendek egymásra hárítanak. Azon van, hogy mielőbb meg egyezés szülessen. Az a terv, hogy a lengyel király tárgyaljon a törökkel a fegy-

verszünetről, II. Lajos követet is küld hozzá emiatt. A törökök készségesebbek lesznek, ha felfegyverzett csapatokról tudnak, ezért álljon készen csapataival. Itt 15 ezres sereg küldéséről vitáznak. Kétfortintos adó kivetéséről már döntöttek. A nova moneta maradjon, de csak a király verhesse. Az egyháziaktól ezüstöt fognak beszedni. Holnap a király is megjelenik az ogy.-n.

99. 1523-05-14., Buda. B → K. S: L 1553, 94. — Visszatért a magyar követ [Piso] Lengyelországból. Többek között a lengyel királylány mantuai házasságról is volt szó, lássa a lengyel királytól kapott instrukció részletének melléklet másolatát (csak a Sa.-hoz küldött példányból ismert). Más lengyelek arra hajlanak, hogy a moszkvai fejedelem [cár] fiához kell adni. A dolog bizonytalan, de akár létrejön a mantuai házasság, akár nem, az jó lehet K. számára.

100. 1523-05-14., Buda. B → Sa. W: GK 25b, 29–30. — Megkapta máj. 6-i levelét. Belenyugszik ideiglenes marasztásába, a távozó H.-nel együtt közösen jelentik majd az ogy.-i végzéseket. A királyi pár néhány napra elutazik pihenni. Megértette, hogy Frangepán ügyében titokban kell dolgoznia, próbálkozik. Közbenjárását kéri K.-nál a járandósága miatt. Mellékeli Piso instrukcióját, kéri, bizalmasan kezelje. A lengyel király Pisonak a porosz ügyben azt válaszolta, hogy követeket küld K.-hoz, a magyar király pedig szept. 29-re küldjön követeket tárgyalni.

100/1. s.d., s.l. W: GK 25b, 58. — I. Zsigmond lengyel király instrukciójának részlete Piso számára: a [lengyel] királylány férjhez adása a [mantuai] örgrófhhoz további megfontolás tárgyát képezi.

101. 1523-05-15., Buda. B → Sa. W: GK 25b, 31. — Havasalföldről híre jött, hogy a szultán Moldvát csatlakozásra akarja bírni Mo. ellen, az ifjú moldvai fejedelem [IV. István] vonakodik; apja egy régi bizalmi emberét [Luca Arbore kapitányt] két fiával kivégeztette.

102. 1523-05-15., Buda. B → C. T: CC 8-2,14–15. — Megkapta máj. 6-i levelét. A lovat vagy küldi, vagy ha nincs rá korábbi lehetőség, magával fogja vinni. Várja az ogy. utáni hazatérést. A trentói dékán Rómában. A velencei béke küszöbön áll. Ő sokat fáradozik a király érdekében a nehézségek ellenére.

103. 1523-05-19., Buda. B → F. W: GK 25a, 84. — H. kettejük nevében írt jelentéséből kiderül II. Lajos válasza; az ogy.-i határozatokat igyekszik megszerezni és elküldeni; Sa.-nak is írt.

104. 1523-05-19., Buda. B → ismeretlen. L: C Vesp F I, 30. — A már befejeződött ogy.-n mindent sikerült elhatározni. Törökellenes védekezés a végeken, szükség esetén személyes felkelés. Nándorfehérvárnál gyülekeznek török csapatok. A főpapi és bárói bandériumok már elindultak a végekre, a király a megajánlott adó

és a pápai segély reményében már toboroz. Követek mentek a bir., morva, cseh, sziléziai rendekhez a megígért segítségért, és hogy álljanak készen; a király F.-nak is írt. Az ogy.-i határozatokat most olvassák fel és fogadják el a királyi tanácsban, ezután részletesen tudja a címzettet is értesíteni a megajánlott haderő nagyságáról. (Kivonatos másolat B. leveléről, amely a többi e napi jelentésével nem egyezik meg, és évi kelte sincs. A címzett világi úr: *dominatio vestra*, aki nem F. alattvalója, aki a szövegben: *principe meo*.) — Az adatot Bárány Attilának köszönöm.

105. 1523-05-19., Buda. B → Sa. W: GK 25b, 32. — Május 14-én válaszolt Sa. máj. 6-i levelére. Most Anna főhercegné ügyével kapcsolatban ír; a többi H.-nel közös jelentésükben olvasható. Reméli mihamarabbi felmentését. (A kelethely tévedésből „Prage“.)

106. 1523-05-19., Buda. B → C. T: CC 8-2, 16. — Máj. 16-án válaszolt levelére. Láthatja Sa.-hoz írt válaszat. A magyar ogy. várakozáson felül szerencsésen befejeződött, reméli a határozatok sikeres végrehajtását is. A királyné ajándéklóvat nem küldi külön el, reméli, hamarosan úgyis hazatér, várja F. felmentését. — STOEGMANN 1857. 225., 26. jz. (részlet, tévesen 14-i dátummal)

107. 1523-05-19., Buda. B → C. T: CC 8-2, 19. — Örömmel megteszi Chistopherus szolgáló ügyében, amit kér. Saját várnagyával kapcsolatos ügye.

108. 1523-05-22., Bécsújhely. H → F. W: GK 25a, 218–219. — B.-val együtt megbízatásuk szerint mindenkivel tárgyaltak, akihez megbízólevelük volt, az elkésett erdélyi püspököt kivéve. A Frangepán-ügyben nem intézkedtek. Az ogy. véget ért, a király elbocsátotta, tolmácsolja a királyi pár üdvözlését. A kincstartó [Thurzó Elek] jelentkezett nála, hogy F. szolgálatára lenne.

109. 1523-05-22., Bécsújhely. H → Sa. W: GK 25b, 119–121. — A B. által küldött postával nem küldte el levelét, elnézését kéri. Köszöni a stájer javak ügyében a közbenjárását. Az ogy. 8 napja véget ért, a király elbocsátotta. A határozatok szövegét igyekeznek megszerezni. A királyné kitűnt éles eszével, remélhetőleg az udvartartását is sikerül megreformálnia. A királlyal együtt egészségesek. A nádori tisztséget a király magára vette, a nádor [Báthori István] a temesi ispánságot is elvesztette. Részvétele királyi tanácsülésen. A vajda [Szapolyai János] hasonlótól félt, megalázkodott. A magyar elit tagjaival való tárgyalásai, azok álláspontja. Acél Ferenc meggyilkolása. A margón Sa. megjegyzéseivel.

110. 1523-05-25., Buda. B → F W: GK 25a, 85–86., másolata: S: L 1553, 66. — Közös 19-i levelükből értesülhetett a részletekről. Máj. 20-án H. elindult vissza. Ellentmondó török hírek érkeztek a királyi kémektől. A szultán nem fog személyesen Mo. ellen vonulni, hanem Ferhát pasát Nándorfehérvárott fogja megbízni. A magyar csapatoknak mihamarább fel kellene állnia. Tomori érsek Péterváradra

vonul 1000 gyalogossal és 1400 lovassal, 2000 naszádossal, közben igyekeznek a költségekre mielőbb pénzt szerezni. Összesen 10 ezer ember küldéséről határoztak Horvátországba és Erdélybe. A tatárok veresége. A király háromhavi zsoldról kíván gondoskodni, ehhez sürgősen kellene a pápai segély. Az ogy. véget ért, a pápai nuncius II. Lajos megbízásából is megy Lengyelországba. (A jelentés simancasi másolata a K.-hoz írt napi jelentés melléklete.)

110/1. s.d., Krakkó. W: GK 25a, 87., másolata: S: L 1553, 67. — Szydłowiecki kancellár a magyar udvarmesterhez a prekopi tatárok vereségéről. (Másolat.)

111. 1523-05-25., Buda. B → K. S: L 1553, 65. — Legutóbb máj. 14-én írt. Utána máj. 16-án befejeződött az ogy. Ezután a vár fokára kiállva tömeg előtt Werbőczy István kihirdette a határozatok tartalmát, a mellette álló király szóban elfogadta, a nép pedig hódolt neki. Még nem tudja küldeni a végzések pontos szövegét, mert csak tegnap olvasták fel a király és választott emberek előtt a tanácsban, és most állítják ki a megyéknek küldendő példányokat. Amíg szerez ezekből egyet, addig egy rövid kivonatot mellékel a legfontosabb határozatok tartalmáról azokon kívül, amelyekről már írt máj. 14-i jelentésében. Mellékeli továbbá F.-hoz írt, az ogy. berekesztése utáni [máj. 25-i] jelentésének másolatát [annak mellékletével együtt].

111/1. s.d., Buda. S: L 1553, 68.— Summarium aliquorum capitulorum formatorum in dieta Budensi...

112. 1523-05-25., Buda. B → Sa. W: GK 25b, 33. — Az ogy.-n leváltották a nádort, és elvették tőle a temesi ispánságot is. Ez hallatlan dolog; mindenki gyűlöli. Nagyon sajnálja a feleségével együtt. Más változás is lesz. — Politikatörténeti 228. (203. sz.), eml. KUBINYI 2009. 130., 26. jz. (részlet)

113. 1523-05-27., Buda. B → F. W: GK 25a, 88. — Brandenburgi György kéri 1000 rajnai forint adóssága átvállalását a számára a császárválasztáskor megígért évi kegydíj terhére, amit a magyar királyi pár is támogat.

114. 1523-05-27., Buda. B → Sa. W: GK 25a, 89. — Külön utóirat Sa.-hoz: a török Szendrónél nagy erőkkal akar átkelni, a térségből sokan menekülnek.

115. 1524-05-27., Buda. B → C. T: CC 8-2, 17–18. — Mikor el akarta küldeni levelet, megjött máj. 23-i válasza. Köszöni segítségét, de visszahívásának elhalasztása, K. maradást parancsoló levele nagyon bántja; kéri, ne mondja senkinek. Hátha F. külön is tud adni engedélyt távozására, és várja a következő postát. 15 napra lenne szüksége otthon ügyei rendbe hozására és új szolgák felfogadására, utána visszajönne. Várnagya megnősült, távozna. Járandósága Hispániából már három éve nem folyik be hozzá, pedig privilégiuma is van rá. Nincs elég szolgája,

Georgon [titkára], Caroluson és a szakácson kívül, mert nem akarnak maradni. Pénze alig, a királynét sok adóssága nyomja. Az ogy.-ról, a békéről nincs újság. A királytalálkozóknak Pozsony és Ausztria közötti területen kellene lennie. Újabb török csapatok Nándorfehérvár térségében. A lovat bizonyos Barbarával és férjével küldi.

116. 1523-05-28., Buda. B → F. W: GK 25a, 90., másolata: S: L 1553, 69. — Hírek Rincón francia követéről (mellékletben), Bornemissza révén. Javasolja, hogy velencei követei révén deríttesse ki, merre jár, és fogassa el. (A levél simancasi másolata talán a jún. 11-i, K.-hoz írt jelentés mellélete volt.)

116/1. 1523-05-09., Velence. W: UA M 431-A, 7., másolata: S: L 1553, 61. — Antonio Rincón Bornemissza Jánoshoz. Szolgájának visszaérkezése után indul tovább. Dolgai bízatóan alakulnak. Ha levelet ír, a velencei Nicolaus Ungarusnak küldje. (Másolat.) — DF 276726.

116/2. 1523-05-28., Buda. W: GK 25a, 89a., másolata: S: L 1553, 70. — B. az alsó-ausztriai (bécsújhelyi) kormányshöz Rincónról, aki Velencében volt nemrég, onnan írt Mo.-ra. Tegyenek lépéseket elfogatására.

117. 1523-05-29., Buda. B → C. T: CC 8-2, 20. — Lásna a F.-hoz írtakat. 8-10 napon belül várja visszahívását, miután F. értesült az ogy.-i végzésekről. A királytalálkozóra és a békére nincs most esély. A felkészített ló jobb mint az előző, reméli, tudja küldeni vagy maga viszi. Híreket kapott a tiroli tartománygyűlésről. Várnagya. Hír Leonora és a portugál király házasságáról. Reméli a velencei békét.

118. 1523-05/06-30/1., Buda. B → F. W: GK 25a, 91–93., 95., másolata: S: L 1553, 72. (kihagyásokkal) — Két levelet mellékel. A 20 ezres török sereg Nándorfehérvár és Szendrő közt gyülekezik. 3000 lovat már átúszattak, Újlaki Lőrinc birtokait támadják. A vidéket végigpusztították, az újlaki várnagyot levágták. A kivetett adót nem tudják ilyen gyorsan beszedni, pápai segély sincs még. Erdődy Péter tárgyalt a [Bakócznak elzalogosított] kereszt ügyében. Brandenburgi György a horvát bánnal tárgyal várai eladásáról. Ps.: a király futárt meneszt Nürnbergbe, a bir. segély ügyében, a bir. felvetésekre tételes választ is küld. Hírek a perzsa sáhról. A török elúzi a havasalföldi vajdát. A király elhatározta, hogy leváltja Báthorit a temesi ispánságból, és Drágfinak adja. Ps.: ajánlja Giorgio Gadiót és Paulo de Laudét kegyeibe. (A mellékleteken nincs pecsétbeavágás, de az oldalak hajtása egyező; kívülről hajtották rá a levélre. A mellékletek simancasi másodmásolatán sincsenek pecsétbeavágások. A jelentés simancasi példánya nem a K.-hoz írt jún. 11-i jelentés mellélete; függőleges pecsétbeavágásokkal rendelkezik.)

118/1. 1523-06-01., Buda. W: UA AA 1-D, 96–97., másolata: S: L 1553, 73. — II. Lajos Brodarics István római magyar követhöz: hírek a török készülődé-

séről, havasalföldi vajda menekülése, Horvátország veszélyben. Sürgesse a megígért pápai segélypénz folyósítását. (Másolat.) — BRODERICUS 2012. 69–71. (18. sz.); DF 276078.

118/2. s.d., s.l. W: Polen I-1, 22., másolata: S: L 1553, 81. — I. Zsigmond lengyel király II. Lajoshoz a tatárok feletti győzelemről. (Kivonatolt másolat.)

118/3. s.d., s.l. W: Türkei I-1, 12., másolata: S: L 1553, 74. — Ismeretlen személy levelének részlete (Erdélyből) a sah támadásáról és Havasalföldről. — Mikrofilmmásolata: MNL OL X 880, W 3415.

119. 1523-06-01/02., Buda. B → Sa. W: GK 25b, 34–35. — Láska F.-hoz írt levelét. Az egy-n jól elrendezték a dolgokat, de a határozatok végrehajthatósága kérdéses. Ha a törökök támadnak, csak a megszavazott fejenkénti hadba vonulás segíthet, mert külső segítség érkezésére nem lesz idő várni. Noha a határvédelemre tudnak csapatokat küldeni, de nincs elég pénz. Nagyon várják a pápai segélyt, addig a kalocsai érsek hadaira adtak 15 ezer forintot 500 lovasra, 500 gyalogosra és 2000 naszádosra Péterváradon. Az erdélyi vajda expedíciója is lesz, ill. Jajca és más várak utánpótlására is kell pénz. Mindenhol pénzt igyekeznek keríteni, a megajánlott kétforintos adó kirovása is zajlik. Merényletkísérlet a lengyel király ellen. Közbenjárását kéri Gadio és Paulo de Laude számára. Mellékeli a Werbóczi Istvánnak nyújtott kölcsöne nyugtájának másolatát.

119/1. 1523-04-16., Bécs. W: UA AA 1-D, 14. — Lorenz Saurer alsó-ausztriai vizedom nyugtája a Sa. által Werbóczi István és követtársai számára Nürnbergben kölcsönzött 1300 magyar forint visszafizetéséről. (Másolat.) – DF 276033.

120. 1523-06-02., Buda. B → C. T: CC 8-2, 21. — Örömmel olvasta jún. [helyesen: máj.] 15-i válaszát. Visszahívása és más ügyben titkárát küldi, szavainak adjon hitelt. Láska a F.-hoz írtakat. A török felkészült, betörések. Félő, nehogy váratlanul még nagyobb baj történjen.

121. 1523-06-03., Buda. B → Sa. W: GK 25a, 94. — Külön utóirat Sa.-hoz: Brandenburgi György és a horvát bán ma tárgyaltak a királyi udvarban a várak adásvételéről. A horvát és a [jajcai] bán vitája.

122. 1523-06-04., Buda. B → C. T: CC 8-2, 23–26. — Láska F.-hoz és Sa.-hoz írt leveleit. Előző levelében már írt K. parancsáról, de haza tudna térni F. engedélyével a szükséges dolgok intézésére és házasságot kötni. Közbenjárását kéri. A dolgot feltárta a királyné előtt is, aki marasztja. Ezért F.-nak majd a királyi párhoz kell írnia levelet visszahívásáról. Hozza magával a két ügetőlovat is. Ha mégsem kap engedélyt, segítsen tiroli ügyeiben. (A dátumot 3-ról javította 4-re.)

123. 1523-06-08., Buda. B → C. T: CC 8-2, 27. — Míg a visszahívását várja, a királynétól végül két ügetőlovat kapott, egyet magának, egyet C. számára ajándékba. Ezek tökéletesek, ritkák. C. válassza ki, amelyik jobban tetszik. Christophorus nevű szolgálójával küldi, aki hamarosan visszatér ide; várja visszajelzését, hogy rendben megérkeztek-e.

124. 1523-06-09., Buda. B → C. T: CC 8-2, 28. — Saját várának építési ügye. Folyamatosan várja F. válaszát visszahívásáról. A lovakat nem küldte, mégis maga fogja vinni. Híre jött, hogy a szultán mégsem támad idén Mo.-ra, csak a határ menti csapatokkal pusztít.

125. 1523-06-09/11., Buda. B → F. W: GK 25a, 97–98., másolata: S: L 1553, 75. — Szapolyai János vajda hírei: a szultán rodoszi veszteségei miatt nem jön idén Mo. ellen, de a végeket pusztítani fogja. Kisebb haderővel a törököt ki lehetne űzni Havasalföldről. Ps.: Temesvárott villámcsapás rongálta meg a várat. Egy rác levelét is küldi latinra fordítva. A Nürnbergbe küldendő magyar követ még nem indult el, a bir. gyűlés részleteiről tájékoztatást kér a magyar király számára.

125/1. 1523-05-05., Mutnica. W: GK 25a, 96., másolata: S: L 1553, 77. — Kerncsics/Kirncsics Tamás horvát kapitány jelentése a horvát bánnak a török hadak mozgásáról. (Másolat.)

125/2. s.d., s.l. W: GK 25a, 99., másolata: S: L 1553, 76. — „Kechkes” nevű ismeretlen (rác) Macedóniai Miklóshoz a töröktől való átállásáról. (Másolat.)

126. 1523-06-11., Buda. B → K. S: L 1553, 78. — Legutóbb jún. 2-án írt. Az azóta történekről mellékeli F.-hoz írt [jún. 9/11-i] jelentésének másolatát és annak mellékleteit.

127. 1523-06-11., Buda. B → C. T: CC 8-2, 22. — Szakácsával küldi hozzá a jobbik ügetőlovat. Ennél nem talált jobbat; az esztergomi érsektől megkapta annak volt személyi lovát.

128. 1523-06-13., Buda. B → C. T: CC 8-2, 29–30. — Reméli a velencei békét. Hazatérne, a királyné ajánlotta, hogy itt ülje a lakodalmát, de várja F. visszahívását.

129. 1523-06-17., Buda. B → F. W: GK 25a, 100–101. — A törökökről nincs újabb hír. Várja F. hazabocsátó levelét, elbocsátását a királyi pár is jóváhagyná. II. Lajos tanácsosát, Ciprusi Hannibált küldené a sahhoz. Erdődy Péter és a [Bakócznak elzálogosított] kereszt, a császárvári uradalom ügye. A horvát és a jajcai bán ma kiegyeztek. A király Szécsi Tamást szolgálatába fogadta, aki visszabocsátotta a harmincadokat. Várja a feleletet a nürnbergi követek érdekében.

130. 1523-06-17., Buda. B → C. T: CC 8-2, 31. — Lásna a F.-hoz írtakat. Közbenjárását kéri Sa.-val együtt; szakácsa is hazatért, további szolgálái is készülődnek. Már csak magyar és külföldi szolgálái vannak. Ha hazatérhetne, újakat tudna felfogadni.

131. 1523-06-24., Buda. B → F. W: GK 25a, 105–108., másolata: S: L 1553, 87. — Ezen a nyáron nem lesz támadás Nándorfehérvár ellen, mert nincs pénz, az ígért morva és cseh segédcsapatok is hiányzanak. A pápától nem jött pénz, pedig a kincstartó ennek tudtában 17 ezer forintot adott a kalocsai érseknek Pétervárad és más helyek fenntartására. Kéri, sürgesse meg a pápánál a segílyt. A lengyel királyt győzködi a találkozó érdekében. Ismételten hazaengedését kéri. A pápai követ [Thomas Nigri] scardonai püspök elindult. A másik pápai követ, Melchior Lang az érkező legátus elé lett küldve.

132. 1523-06-24., Buda. B → F. W: GK 25a, 103–104., másolata: S: L 1553, 88. — El-
lentmondásos török hírek: a moldvai vajda követe szerint támadnak, Szapolyai erdélyi vajda szerint nem. Nándorfehérvár és Szabács között mintegy 30 ezres sereg, nem mozdulnak a határnál. Nincs remény Nándorfehérvár felszabadítására.

132/1. s.d., Buda. W: UA C 378-A, 41., másolata: S: L 1553, 83–86. — Copia articulorum conclusorum in proxima dieta — DF 276714.

132/2. s.d., s.l. S: L 1553, 82. — Szydłowiecki krakkói vajda [Trepka András] magyar udvarmesterhez a tatár hírekkel. Cseh eredeti latin fordítása. (Csak a K.-hoz küldött másodmásolatban ismert.)

133. 1523-06-24., Buda. B → K. S: L 1553, 90. — Megkapta márc. 25-i válaszát. Köszöni segítségét milánói javai visszaigénylésében; a milánói herceg az ügyet még nem döntötte el, de reméli, hogy hű szolgálataira tekintettel visszakapja. Maradását tartalmazó utasítását megértette, bár várta F. külön engedélyét, hogy legfeljebb 40 napra mégis eltávozhasson sürgős ügyeit elintézni. Húen engedelmeskedik, de kéri, hogy járandóságát mihamarább jutassa el hozzá. Legutóbb jún. 11-én írt. Az azóta történetekről mellékeli F.-hoz írt két [aznapi] jelentésének másolatát [és azok mellékleteit].

134. 1523-06-24., Buda. B → Sa. W: GK 25b, 36., 38. — Lásna F.-hoz írt levelét. Tartsa titokban: a király római követe útján kérte a pápát, hogy ne legátus jöjjön, hanem egy hadi tapasztalattal bíró nemes vagy katona, de sürgősen; ha legátus érkezne közben, jöjjön, de 100 ezer aranyból többet hozzon, és ne itt szedjenek tizedeket vagy ne búcsúkkal gyűjtsenek pénzt, mert az ország nagyon meg van terhelve. Megkapta levelét. Állítólag az ő távollétében nem mindegyik nürnbergi követ beszélt arról, amit Sa. írt. Belső intrikák F.-nál: ő igyekszik mindent megtenni, reméli hazatérését. Gratulál házasságkötéséhez. Reméli a velencei békekö-

tést. Nem tud többet Zyriacusról, eltávozott az udvarból, minden következmény nélkül.

135. 1523-06-25., Buda. B → C. T: CC 8-2, 32–33., 35. — Megkapta máj. 9-i levelét F. jún. 11-i levelével együtt. Reméli C. mihamarabbi teljes gyógyulását. Engedelmesen itt kell maradnia, noha nagyon szükséges lenne hazatérnie; közbenjárását kéri. Lássa F.-hoz és Sa.-hoz írtakat, rövidesen emberét is küldi. Kéri, házassága részleteit tartsa titokban. A királyné lovait és a sajátjai közül a jobbat végül elküldte. Várja a velencei békekötést. Sa. házasságkötése. (A levelet a címzés szerint Innsbruckba küldte.)

136. 1523-06-25., Buda. B → C. T: CC 8-2, 34. — Ps.: ha a királynétól kapott valamelyik ló nem tetszene, vagy lesérülne útközben, a kis ügetőlovak közül a jobbat küldi, amíg jobbat nem szerez, de most nem lehet jót találni.

137. 1523-07-03., Buda. B → F. W: GK 25a, 109–112., másolata: S: L 1553, 91., 62. — Tanácsulésen (a király és nyolc tanácsos előtt) a belső problémák és külső nehézségek miatt a fegyverszünet mellett érvelt. A fegyverszünet elvetése, mert ez felbátorítaná a törököt. A végek finanszírozására azonban nincs pénz, és a pápai segély is késik. A terv, hogy ha nyár végére sikerül a csapatösszevonás, a Dunán leúsztatva az ellátmányt ősszel próbálnak a töröktől várakat visszafoglalni. Megerősítik Szalánkemént. Jövő tavasszal pedig megkezdődhet Nándorfehérvár ostroma, ha a keresztény fejedelmek között béke lesz. Szükséges lenne a királytalálkozó is. A török négyszer vonult Szörény vár falai alá. Brandenburgi György őrgrof ma eladta három várát a horvát bánnak. (A jelentés simancasi másolati példányát egyelőre nem tudom K.-hoz szóló jelentéshez kapcsolni.)

137/1. 1523-06-23., Szörény. W: GK 25a, 102., másolata: S: L 1553, 71. — Paksi András, Palatitha György, Szalai Balázs [al]várnagyok Kállai János szörényi bánhoz a török szultán támadásáról szóló hírrrel.

138. 1523-07-06., Buda. B → C. T: CC 8-2, 38. — Georg Höltzlt, titkárát küldi F.-hez, és meghagyta, hogy először mindent C.-szel beszéljen meg. Szavainak adjon hitelt, és segítse, hogy gyors eredményre jusson, majd a pápai követtel menjen tovább.

139. 1523-07-07., Buda. B → C. T: CC 8-2, 36–37. — Köszönettel megkapta jún. 22-i válaszát. Titkára, Georg Höltzl holnap indul, akitől részletesen értesülhet mindenről. Köszöni a számára juttatott állást, bár így nélkülöznie kell majd munkáját. Höltzl helyére segítsen mást találni, aki rátermett, latinul és németül is tud. Továbbra is reméli saját visszahívását.

140. 1523-07-08., Buda. B → F. W: GK 25a, 114. — Megkapta jún. 23-i, Innsbruckban kelt válaszát. Brandenburgi Györggyel megállapodott, az elégedett, a királyi pár még írni fog K.-nak. A török fegyverszünetről szóló álláspontról előző levelében írt. Egyre többet dolgozik a dolgok előmozdításán, mégis egyre nagyobbak a nehézségek.

141. 1523-07-09., Buda. B → C. T: CC 8-1, 129. — Melchior Lang pápai nuncius visszatér Rómába, akit megkért, hogy vele beszéljen. Tisztességes és jóindulatú. Vele küldi üdvözetét. — reg. LAKATOS 2013. 214.

142. 1523-07-10., Buda. B → F. W: GK 25a, 115–116. — Ps.: török hírek (a mellékletben), nem lesz idén támadás. Nándorfehérvár és Szendrő környékén pestis is dúl. II. Lajos F.-hoz szóló levelét továbbítja, hogy szeretne szept. 29-én F. megbízottjaival együtt a lengyel–porosz megegyezést létrehozni. Erről a király Frigyes szász hercegnek és a salzburgi érseknek is írt, és kéri e levelek továbbítását.

142/1. 1523-06-15., Brassó. W: UA AA 1-D, 17. — A brassói bíró levele Bornemissza Jánoshoz: a török hadmozdulatai. Ferhát pasa az egyik sereggel a perzsa sah ellen vonul, a másik sereg Nándorfehérvárra jön. (Másolat.) – DF 276036.

143. 1523-07-16., Buda. B → C. T: CC 8-2, 39–41. — Megkapta júl. 3-i levelét. Köszöni segítségét. Saját ügyeivel nem terhelné, mindenről értesülhet titkárától, Georg Höltzltől, aki innen a pápai követtel indult el 6 napja. Ha a legátus jún. 29-én indult el Rómából, gyorsan ideér. Reméli, hogy F. aug. végén Bécsújhelyt lesz, ha a lengyel király válaszol, hogy jön, az szept. vége előtt lesz, bár nem kéne addig várni. Ha a franciák és svájciak behatolnak a milánói hercegségbe, a velenceiek is lezárják az utakat, a titkára sem tud Itáliába menni. Kéri, hogy segítsen ezért neki, de célját ne árulja el, mert az is veszélybe sodorhatja. Saját ügyei. Örül Sa. házasságának. Ha nem tetszik a küldött ló, küld másikat.

144. 1523-08-02., Buda. B → Sa. W: GK 25b, 39–41. — A postával küldte a C.-hez szóló levelét is házassága ügyében. Újabb hírek a sah törökellenes harcáról. Hannibál követ már megkapta öltözetét, de missziójára nincs több pénz ezer forintnál, ezért F.-hoz és a pápához is küldik. Znaim várát megkapta a királyné. Nem tért még vissza a királyi titkár Lengyelországból; a velencei béketárgyalások sikertelensége ellenére a királytalálkozó nagyon fontos lenne. A királyi pár a Csepel-szigeten vadászik, holnap kilátogat hozzájuk, majd visszajön, bár nem szívesen, mert egyre nagyobb a dögvész, különösen Pesten. Nem kapta máig kézhez K.-tól a pénzét. Kéri, hogy a német területre küldött Hannart-nál járjon közben emiatt. Reméli, hogy a pápai legátus megérkezte után végre hazatérhet házasságkötése miatt. Bizalmasan írja, ha ide visszaküldik, feleségét is hoznia kell. Ha a dögvész növekszik, Óvárra vagy Pozsonyba megy az udvar.

145. 1523-08-06., Buda. B → F. W: GK 25a, 117–120. — Tudatta a királlyal a legátus érkezését, aki a győri püspököt küldte a nyugati határhoz fogadására, és a veszprémi útközbenre, most vadászik a városon kívül. Tomori érsek foglyokat és menekülteket küldött Budára. Ferhát pasa az új nándorfehérvári kapitány. A török a Szávánál. Holnap érkezik ezer morva gyalogos, a csehekről nincs hír, Cseho.-ban pártharcok vannak, a leváltott főemberek szítják. Ha az itteni járvány nem csillapodik, a király Pozsonyba utazik. A lengyelekhez küldött királyi titkárról nincs hír, de bizalmasan megosztja egy lengyel főembernek egy magyar udvaronchoz írt, a lengyel belpolitikai zavarokról szóló levelét. Ciprusi Hannibál követ nem tudott pénz híján elindulni a sahhoz, aki állítólag győzött a szultánnal szemben.

146. 1523-08-09., Buda. B → F. W: GK 25a, 121., 123., 122. — Előző levelében írt a lengyel helyzetről, ezért a királytalálkozó november elejére marad. Lengyel tanácsosi leveleket mellékel, amelyeket magyar tanácsos barátja kapott. Addig a mo.-i kormányzati problémákat kellene kezelni, mert nagy a zavar. Folyamatosan küszködik, nincs nyugta, pedig mindenképpen haza szeretne térni. A legátus a pápai segínyt helyben egy szervitora révén fogja folyósítani, és Lengyelországba is fog utazni tárgyalni. Ha a lengyel királyt nem tudja a királytalálkozón való személyes megjelenésre rávenni, Nürnbergbe fog menni az ottani dolgok előmozdítására. Ha ő maga hamarosan hazatérhet, részletesen szóban számolna be. Most érkezett hír Ferhát pasa támadásáról.

146/1. 1523-07-04., Krakkó. W: GK 25a, 113. — Szydłowiecki kancellár Trepka András udvarmesterhez tatár és moldvai hírekkel. (A melléklet külön levélként lett küldve, Burgo pecsétjével megpecsételve. A Budáról való küldés idejére nincs támpontunk. Logikailag jobb megoldás híján a fenti jelentéshez kapcsolható.)

147. 1523-08-09., Buda. B → Sa. W: GK 25b, 42. — Láss a F.-hoz írt levelét; közbenjárását kéri visszahívása kieszközléséhez. A legátus tegnap Esztergomban ebédelt; előkészületek fogadására: a veszprémi püspök kíséri Visegrádra, ott Bornemissza marasztja, míg a király fogadja, aki ma érkezik vissza a vadászatból, és holnap tanácsot tart. A legátust tehát 2–3 nap múlva fogadja, és 6–8 napon belül határoznak, utána, ha megjön F. levele, hazatér, ha nem, akkor tovább várja hűséggel. Autográf utóirat: a legátus Visegrádról Vácra is fog menni, ahol a kancellár fogja fogadni, aki ma éjjel már székhelyére utazik.

148. 1523-10-19/20., Bécsújhely. B → C. T: CC 8-2, 43–44., 45. — Megkapta okt. 5-i és 9-i leveleit. Reméli a franciák elleni sikereket. Köszöni segítségét. Nagy nehezen kieszközölte a királyi pártól az engedélyt, legkésőbb nov. 15-re otthon lesz. Kár, hogy C.-nek Nürnbergbe kell mennie. Titkárával, Georg Höltzllel küldi levelét, meg előszóban további közlendőit. Többször beszélt F., Anna főhercegné, Mária

királyné és a lengyel követ jelenlétében C. érdemeiről. Sa. is hasonlóan nyilatkozott. F. dicsérte őt is. F. és Anna Sopronba mentek okt. 13-án, két és fél napra, ahol a lengyel követ távollétében egyeztettek. Most a törökkérdésről tárgyalnak és a királyi udvar szabályozásáról. Autográf utóirat okt. 20-án: ki kinek mit ajándékozott. Ezután a királyi pár visszatért Pozsonyba. Károly münsterbergi herceg is itt volt a csehekkel. — STOEGMANN 1857. 226, 31. jz., eml. ZOMBORI 2004. 232.

149. 1523-10-23., Bécsújhely. B → C. T: CC 8-2, 46–48. — A királyi pár tegnap elindult; az udvar nagyobb része Pozsonyba megy. F. feleségével együtt Bécs környékén ma vadászik. A törökkérdésben a magyar király 60 ezer katonát ajánlott és 100 ágyút, F. 8 ezer gyalogost és 1000-1000 nehéz- és könnyűlovast 6 hónapra és 30 ágyút, de a feltételek nem tetszettek a magyaroknak, így Nürnbergben is tovább fognak tárgyalni erről. Határoztak arról, hogy a királynak hogyan kell kormányoznia és tanácskoznia, de kétli, hogy ez jó lesz. A királyi pár ígéretet akart arról, hogy B. visszatér, de ő ezt elhárította. Megkapta levelét és Sa.-tól is értesült a franciák visszavonulásáról. Nov. 20-24. előtt nem ér haza. — STOEGMANN 1857. 168. és 226., 28–29. jz. (idézetek)

150. 1523-12-06., Nürnberg. F → S. W: UA AA 1-D, 45. — Sürgesse a Horvátországra törő török csapatok elleni védekezést. — THALLÓCZY 1903. 271–272.; DF 276051.

150/1. 1523-12-06., Nürnberg. W: UA AA 1-D, 44. — F. II. Lajoshoz a török elleni védekezésről Horvátországban. (Másolat.) — FIRNHABER 1849. 104.; THALLÓCZY 1903. 270.; DF 276050.

1524

151. 1524-01-06., Nürnberg. F → S. W: UA AA 1-D, 55–56. — Tájékoztatja a Krzysztof Szydłowiecki lengyel követtel való tárgyalásairól; közös osztrák-magyar postaszolgálat terve Rómából. — FIRNHABER 1849. 106. (részlet); DF 276057.

152. 1524-01-15., Pozsony. S → F. W: GK 25a, 316. — Megkapta levelét, a királyhoz írottat is. A horvát védelem ügyében II. Lajos Tahi Jánost a meglévő mellé bánná nevezte ki, és a pápai segélypénzek ügyében írt római követének. (Ezt csak következő leveléhez mellékelte.) Utasítása szerint írt don Pedro de Córdoba-nak és a mellékletet is elküldte, hogy az tudja, miről kell egyeztetnie a magyar követtel.

153. 1524-01-16., Nürnberg. F → S. W: UA AA 1-D, 58. — Járjon közben a diesseni ágostonos kolostor számára két, luteránusok által elvett birtok visszaadásáért. — DF 276059.

154. 1524-01-23., Pozsony. S → F. W: GK 25a, 317–321. — A lengyel–porosz vitát a török fenyegetés miatt nem lehet most elrendezni; II. Lajos ír a lengyel királynak a rendezés elhalasztásáról. Közbenjárt Zdeněk Lev z Rožmitálu érdekében. A lengyel követ elutazott; nincs lengyel–magyar találkozó napirenden. Magyar követség indult Nürnbergbe a bir. gyűlésre. A római postaszolgálat ügye. Vita a legátussal a pápai segély folyósításáról. Ps.: pénzt kér.

154/1. 1524-01-12., Buda. W: UA AA 1-D, 57. — II. Lajos király Brodarics István római magyar követhoz: a török veszély továbbra is nagy, F. Rómába küldött követével működjön együtt, sürgesse a segélypénz folyósítását. (Másolat.) — BRODERICUS 2012. 85–87. (27. sz.); DF 276058.

154/2. 1524-01-24(!), Buda. W: GK 25a, 322–323. — II. Lajos király I. Zsigmond lengyel királyhoz: halasszák el legalább két évre a poroszokkal való vita rendezését a török fenyegetése miatt.

155. 1524-01-23., Pozsony. S → Sa. W: GK 25b, 2–3. — Köszöni Sa. tudósítását és segítségét. Bizalmasan megírja, hogy Zdeněk Lev z Rožmitálu és a cseh meghasonlás még hasznára is lehet F.-nak. F. írjon a magyar kancellárnak, hogy S.-t támogassa. A kiküldött magyar követek szállásának és a római postának az ügye. Kémjelentések szerint a török nyár elején támadni fog.

156. 1524-02-04., Pozsony. S → Sa. W: GK 25b, 4–5. — Megkapta jan. 22-i levelét, amelyben inti, hogy jelentsen gyakrabban. Nem akar bizonytalan híreszteléseket, csak a biztos dolgokat megírni. Egyes levelei talán elvesztek útközben. Dec. 12-én, jan. 15-én és 23-án is írt mindkettejüknek. A király Reminiscere vasárnapra mozgósítást rendelt el a török ellen. A Rómából kapott levelezést bemutatta a királynak, erről az előző levélben írt.

157. 1524-02-11., Pozsony. S → Sa. W: GK 25b, 6–8. — Megkapta jan. 26-i levelét. Közben ő 23-án küldött jelentést. Mentegetőzik; szóbeszédeket nem közöl. Szalkai Lászlóval egyeztetett a hírről, a király nem tud az egészről. Pozsonyban vannak. Saját unokahúgának ügyében nem ír többet. Sa.-nak a rokona ügyében írt levelét a királyné elé tárta, igyekszik. A többi F.-hoz írt leveléből megtudhatja. Segítségét kéri oklevél expedíálásához.

158. 1524-02-17., Pozsony. S → F. W: GK 25a, 324–325. — Febr. 12-én küldött neki levelet. Johann von Plaunitz tanácsos számára szóló ajánlólevele szerint a királlyal beszélt. Kémjelentések hírei megerősítették a főherceg korábbi török értesüléseit. A királyi pár 8 napon belül Budára utazik, ahol seregszemle lesz a török ellen.

159. 1524-02-17., Pozsony. S → Sa. W: GK 25b, 9–10. — Reméli a 12-i postával megkapta levelét. A perzsa sah 10 évnyi fegyverszünete a törökkel. Eitzinger

ügye. Itt van Hans Ungnad és Hall. Nemsokára visszatérnek Budára. — eml. KUBINYI 2005. 16.

160. 1524-02-19., Pozsony. S → F. W: GK 25a, 326. — Febr. 17-én írt legutóbb. A pápai legátus sürgette a királyt, hogy K.-hoz és a többi uralkodóhoz írjon a béke érdekében, hogy így könnyebben felléphessenek a török ellen. A király a pápához, K.-hoz, az angol és a portugál királyhoz írt a Mo.-ra támadó törökök miatt. Ő megmondta a királynak és a magyar uraknak, hogy K.-t a francia király áskálódásai akadályozzák.

161. 1524-02-19., Pozsony. S → Sa. W: GK 25b, 11. — Következő vasárnap indulnak innen. Válaszoljon a postaköltségekről. Mellékelte a királynak a Rómába küldött leveleit. Kéri, ajánlja személyét a császár figyelmébe.

162. 1524-02-24., Pozsony. S → Sa. W: GK 25b, 12–13. — Ír F.-hoz is a lengyel megállapodásról. Szydłowiecki mint lengyel követ küldött egy átíratot. Ma mindenképpen indulnak végre. A török Klissza várát ostromolja. Kéri mentse ki F.-nál a ló miatt, a királyné saját küldöncöt küld, akiről nem tudja, miért nem érkezett meg.

163. 1524-03-03., Buda. S → Sa. W: GK 25b, 14. — Már írta, hogy nem tudja, Hans Ungnad mi célból volt több hétig a királynéi udvarban. Ha titkos megbízatása volt, azt sérelmezi, saját követi megbízatása miatt. A K.-tól számára érkező leveleket és járandóságot minél gyorsabban juttassa kezeihez. Megérkeztek Budára. A margón Sa. megjegyzéseivel. — eml. KUBINYI 2005. 15–16.

164. 1524-03-07., Buda. S → Sa. W: GK 25b, 15–17. — Már megírta, hogy csak a biztos híreket közli. Budán megkapta leveleiket és a Rómából küldött másolatokat, ezeket bemutatta a királynak. Kéri, hogy mindig tudassa, rendben megérkezett-e a postája. A F.-hoz küldött jelentéséből tájékozódjon. Eitzinger ügye előremozdult, visszakaphatja javait. Mozdítsa elő F.-nál a lengyel királlyal a megállapodás megkötését. Stillfried falu ügyében Mo.-ra való utazása miatt nem tudott eljárni. Ha K.-tól bármi érkezik, tájékoztassa. Kéri, mentse ki a török ló ügyében F.-nál, a királyné ez ügyben írt Kanizsai Lászlónak, akinél a ló van, de még mindig nem intéződött el a dolog. — eml. KUBINYI 2005. 16.

165. 1524-03-07., Nürnberg. B → K. S: L 1553, 124–125., 126. — Adósságai miatt a magyar misszióra való hátralékból kéri 3000 dukát kifizetését bankházon keresztül. Burgosi jogait eladta. Köszöni, hogy írt a milánói hercegnek javai visszaszolgáltatása ügyében. További témák. Ps. (fol. 126.): Sa.-val is tudatta, hogy eladná neki vagy testvérének burgosi jogait.

166. 1524-03-31., Buda. S → F. W: GK 25a, 327–328. — Már többször írt a posta és a lengyel megállapodás miatt, és csak valós híreket igyekszik közölni. Korábban

írta, hogy a török fegyverszünetet között a sahal, de ennek az ellenkezője igaz; a sah F.-hoz és K.-hoz is követet küld. A magyarok 12 ezres sereget igyekeznek Nándorfehérvár alá küldeni. A király a horvát véghelyekre katonaságot vezényelt, ő tájékoztatta F. ottani védelmi törekvéseiről. A porosz–lengyel megállapodásról a lengyel király válaszolt a magyar király levelére, hogy országnagyjaival megtanácskozza a fegyverszünet meghosszabbítását. A magyar királyi tanácsülés (conventus dominorum) határozott a törökellenes fellépésről. A margón Sa. megjegyzéseivel.

167. 1524-03-23., Nürnberg. F → S. W: UA AA,1-D, 84. — Áprilisban tárgyalások lesznek Hamburgban Keresztély elűzött dán király ügyében; sikertelenség esetén fegyveres konfliktus várható. Járjon közbe II. Lajosnál, hogy ez esetben ő is nyújtson segítséget. — DF 276069.

168. 1524-03-31., Buda. S → Sa. W: GK 25b, 18. — Nem kapott tájékoztatást lengyel ügyben. A F.-hoz írt levelét nézze meg. Unokaöccsével, Pemfflingerrrel tájékoztatja. Kéri, gyakrabban válaszoljon. Semmi lényegest nem hanyagol el. A margón Sa. megjegyzéseivel.

169. 1524-04-11., Buda. S → F. W: GK 25a, 329–330. — Szatmári György esztergomi érsek betegeskedés után Budán meghalt, végrendelete nem világos. A király intézkedett javai és pénze lefoglalásáról és számbavételéről. Az egri püspök [Szalkai] lesz az utódja. A török Mo. ellen készül a lovak füvelési ideje után.

170. 1524-04-11., Buda. S → Sa. W: GK 25b, 19. — Nem kapott eddig minden kérdésben utasítást. Az esztergomi érsek meghalt, halála függőben hagyott ügyeket. A török lovakat F.-nak Bécsbe küldte [Saurer] vizedomhoz.

171. 1524-04-16., Nürnberg. F → S. W: UA AA 1-D, 89–90. — A pápától tudomást szerzett titkos magyar–török béketárgyalásokról. Kérdőre vonja, ő miért nem jelentett semmit erről. Akadályozza meg; felvilágosítást kér. — DF 276074.

171/1. 1524-04-16., Nürnberg. W: UA AA 1-D, 91–92. — F. II. Lajoshoz: aggodalommal értesült a pápától a török tárgyalásokról. Óva inti bármiféle megegyezéstől. (Másolat.) — Familienkorrespondenz I. 110–111.; DF 276075.

172. 1524-04-18., Esztergom. S → F. W: GK 25a, 331–332. — Megkapta a lengyel-porosz ügyben utasítását. II. Lajost meggyőzte, hogy küldjön a lengyelekhez újabb követet, ez F. levelét is továbbítja. Az újabb magyar ogy.-n is utasításai szerint járt el. A királlyal ide utazott az érsekség javainak és a várnak a lefoglalása miatt, holnap visszatérnek Budára. Törökellenes határozatok általánosságban, horvát véghelyek megerősítése. Csehek 13 ezer katonát ajánlottak meg. A dán király ügyét is igyekezik előmozdítani. A török ellen most van lehetőség fellépni,

a szultán egy basát meg akart öletni, az fellázadt. A margón Sa. megjegyzéseivel. A címzés hiányzik.

173. 1524-04-18., Esztergom. S → Sa. W: GK 25b, 20–22. — Köszöni válaszát és közbenjárását. Intrika a királyné udvartartásában (Buton). Stillfried falu ügye. Ha Hispániából bármi érkezik neki, továbbítsa. Cseh pártharcok, Zdeněk Lev z Rožmitálu; beszélni fog a cseh kancellárral. Sa. rokonának királynéi udvartartásba kerülése étkefogóként. Ogy.-i határozat, hogy 12 ezer lovast vonultatnak fel a végekre a várható török támadás kivédésére. Kéri, írjon a keresztény uralkodók közötti béke ügyéről, ill. hogy mit hozott a sah követe. Köszöni, hogy kimentette F.-nál a ló ügyében. A lengyel–porosz kérdésben II. Lajos követet küldött. Mellékeli Szydłowiecki levelét (hiányzik). — eml. KUBINYI 2005. 16.

174. 1524-04-19., Nürnberg. F → S. W: UA AA 1-D, 93. — Értesült Szatmári György esztergomi érsek haláláról; Gosztonyi Jánost támogatja az érsekség elnyerésében — DF 276076.

175. 1524-04-29., Buda. S → Sa. W: GK 25b, 23. — A közös osztrák–magyar posta II. Lajos szerint Buda és Bécs között legyen. A pápa visszahívta a legátust, helyére egy nunciust küldött. Sa. rokona étkefogó lett. Ps.: a török–magyar béketárgyalások hamisak, a pápát félreinformálták, erről bővebben F.-nak ír.

176. 1524-05-01., Buda. S → F. W: GK 25a, 333–334. — Ma kapta meg a török–magyar béketárgyalásokról szóló levelét. Erről itt sem a királyi pár, sem a legátus, sem a nuncius nem tud, a legátus semmi ilyesmit nem írt a pápának. Merő szóbeszéd az egész. Mellékeli a Bornemisszához írt török híreket (hiányzik). A dán király ügyében II. Lajos írni fog a hamburgi tanácskozásra. A lengyel–porosz megállapodás nem fog előremozdulni, mivel a lengyel király a tatár kérdéssel van elfoglalva. A törökellenes had kiállításáról a bárók és a főpapok vitáznak. A kalocsai érsek hadjáratot vezetett a török ellen, de a Száván való átkeléskor mintegy 70 embere odaveszett. Az erdélyi vajda havasalföldi és moldvai ellencsapásra lett kiküldve. A margón Sa. megjegyzéseivel.

177. 1524-05-04., Buda. S → F. W: GK 25a, 335–336. — Már írt az török tárgyalások hamis híreről, most elküldi még egyszer a korábbi mellékletet (hiányzik). Nagyon bántotta, hogy hanyagnak tűnik, próbálta a híresztelés eredetét kideríteni. A legátus írta Rómába, hogyha a segílyt nem folyósítják, a magyarok kénytelenek lesznek békét kötni, ez okozta a félreértést. Hasonlóan érveltek a magyar követek Nürnbergben is. Utasítása szerint próbálta a királyné pénzügyeit előmozdítani, ezért Thurzó Elek volt kincstartó áskálódik ellene. A dán kérdésben II. Lajos leveleit küldi továbbításra, ill. másolatban mellékeli (hiányzanak). A lengyel királynak a levelet továbbította. A margón Sa. megjegyzéseivel.

178. 1524-05-04., Buda. S → Sa. W: GK 25b, 24–25. — A hamis török hírről F.-nak írt. Stillfried falu ügyében kéri közbenjárását. A magyar apródok a németeket kezdték csúfolni, amit a király megtiltott. A királyné törekvései a bányavárosokban, érdekellentéte a Thurzó–Fugger céggel. A margón Sa. megjegyzéseivel.

179. 1524-05-23., Buda. S → F. W: GK 25a, 337–338. — A horvátok tiltakoznak a bánjuk ellen, kérték a királyt leváltására, aki ezt elutasította. A horvátok őt is megkeresték, ő igyekezett őket jobb belátásra bírni a török elleni védelem miatt; kérték, jelezze F.-nak, hogy járjon közben értük. Frangepán Kristóf az apjával együtt az udvarban van, királyi szolgálatba áll. Mivel most Nándorfehérvárnál viszonylag kevés a török, a magyar haderő egy része Erdélybe ment. Az egri püspökségért Gosztonyi János és Várdai Pál versengenek. Utasítása értelmében a királynéval együtt az előbbit támogatta, de sok előkelő az utóbbit, így Várdai lett az egri püspök. A királyi pár egészséges.

180. 1524-05-29., Buda. S → F. W: GK 25a, 339–340. — Megkapta máj. 16-i válaszát. A lengyel–porosz megállapodás előmozdítása elakadt, amint jön válasz a lengyel királytól, továbbítja. A dán kérdésben F. levelét ismertette, a lengyel királynak szólót továbbküldte. A neki küldött ápr. 23-i utasítást csak 14-én kapta kézhez Esztergomban, 16-án válaszolt, de nem tudott az elfoglalt királlyal és a távol lévő kancellárral egyeztetni, így a kért királyi levelet sem tudta április végéig kiállíttatni. A horvát védekezés ügyében még nem jutott előrébb, igyekszik a meghasonlást csillapítani. Ha valami nagyon bizalmas lenne, titkosított írással küldi. Havasalföldi követ ellentmondó híreket hozott a törökök ázsiai vagy magyarországi támadási szándékairól.

181. 1524-05-30., Buda. S → K S: L 1553, 117. — Felidézi az eddigi években tett szolgálatait; mostani magyar követségében is leghűségesebben igyekszik. Néhány napja kapta meg tőle követi ratifikációját. Mo. nagyon ki van téve a török veszélynek, e kérdés fontosságára hívja fel figyelmét és biztatja a törökellenes harcra. A királyi pár viszonya egymáshoz egyetértő, szeretetteli. Kéri, hogy az érdekében írjon nekik ajánlólevelet, hogy így követi feladatában könnyebben eljárhasson.

182. 1524-06-03., Buda. S → Sa. W: GK 25b, 26–27. — Megkapta a sahról szóló levelet, amelyet a királynak bemutatott. Köszöni közbenjárását. Buton elhagyta a főhercegi udvart; a királynénak lehetne küldeni két lófuttatásra alkalmas apródot. A lengyel ügyben dolgozik; a királyné [Saurer] bécsi vizedomhoz fogja küldeni a lovat. Semmirekellő emberek a külföldiekre fenekednek, kétszer vagy háromszor kötekedtek, míg a király meg nem tiltotta. Továbbiak a F.-hoz írt levelében. — eml. KUBINYI 2005, 16.

183. 1524-06-05., Buda. S → F. W: GK 25a, 342–345. — Megkapta máj. 17-i, Freiburgban kelt levelét (nem maradt fenn). Reméli már megkapta a lengyel király választát a lengyel–porosz kérdésben. Megérkezett ide Balbi ugyanebben az ügyben, azt a választ kapta, amelyet ő már megírt. A lengyelekhez küldendő királyi titkár megbetegedett, mást bíztak meg, aki már útra kelt. Újból elnézést kér, hogy a dán leveleket korábban nem tudta mellékelni, de későn lettek kiállítva. A török ellen, ha Jakab-napra a határok közelében csapatokat vonna össze, az a magyaroknak is nagy segítség lenne. 3000 könnyűlovasra és 7000 gyalogosra lenne szükség. Frangepán Kristóf magyar szolgálatba állva a horvát végekre ment. A hírek szerint a török hadsereg mégis Ázsiába vonul, bár vannak ellenkező hírek; a lázadó Alchayrus pasát megölték. A királyné biztosokat küldött a bányavárosokba. Ő a Thurzókkal való kérdésben utasítása szerint a királynét támogatja. Köszöni Brodaricsot támogató levelét. A margón Sa. megjegyzéseivel.

184. 1524-06-09., Buda. S → F. W: GK 25a, 346–347. — Közölte II. Lajossal F. szándékát a horvát végek védelmére. Küldi a király választát.

184/1. 1524-06-09., Buda. W: GK 25a, 350. (keltezés nélküli másolat), eredeti: UA AA 1-D, 98. — II. Lajos F.-hoz a horvát védekezés ügyében. Köszöni szándékát; utasította a horvát bánt, akit csapatokkal útnak indított és szlavóniai tartománygyűlést hívott össze. Annak végéig nem tudja a hadak pontos számát közölni.

185. 1524-06-09., Buda. S → Sa. W: GK 25b, 28–29. — F.-nak elküldte a király választát, és két szép török lovat is küldött. Egyet neki is fog küldeni erdélyi rokonától Bécsbe. Stillfried falu ügye.

186. 1524-06-14., Buda. S → F. W: GK 25a, 348–349. — Előző levelében írt a horvát védelemről. A török ellen küldött [Tomori] kalocsai érsek írta, titkos kémjelentésből biztos Alchayrus pasa lázadásának leverése. Mivel az ázsiai csapattesteket nem tudja mind összevonni, így csak húszezres sereggel pusztíttatja a magyar végeket. Szydłowiecki kancellár szervitora jött követként a királyhoz: a porosz ügyben kelt levelét mellékelte. Brandenburgi György örgróf sziléziai birtokaira ment, ő is tárgyalt visszafelé Lengyelországban, közben innen a lengyel követ már távozott.

186/1. 1524-05-29., Krakkó. W: GK 25a, 341. — Szydłowiecki kancellár II. Lajoshoz a lengyel–porosz tárgyalásokról. Itt járt két napig Brandenburgi György örgróf Frigyes liegnitzi herceggel tárgyalni. (Levél részletének másolata.)

187. 1524-08-20., Bécs. B → C. W: GK 8, 63., 65. — F. sürgette visszatérését Mo.-ra, de mégse kell mennie, majd elmeséli. Hírek Mo.-ról. Nála járt Brodarics István római magyar követ: nem érkezik legátus, szept. 8-án lesz ogy. S. mint követ maradjon ott.

187/1. 1524-08-06., Buda. W: GK 8, 64. — Bornemissza János B.-hoz: örül jövetelének, és hogy tudnak majd beszélni. Mo.-on eléggé viharos a helyzet. (Eredeti.)

187/2. 1524-08-07., s.l. W: GK 8, 57., 80. — Ioannes Pastor B.-hoz: hallották Bécsbe érkezését, Gaspar követ elindult, a kincstartó és Bornemissza bocsátották el útiköltséggel. A szept. 8-án kezdődő ogy. igen viharosnak ígérkezik, fenekednek az udvarban tartózkodó külföldiek ellen. Melléklet: *Intentio Hungarorum in dieta ad festum Nativitatis Mariae celebranda est ista.* (Pastor kézírása; a rektó oldal jobb felső sarkán zöld viasz nyoma.)

188. 1524-08-28., Bécs. B → C. W: GK 8, 66–67. — Mivel fel lett mentve mo.-i követsége alól, örömmel hazatér. Sa.-val beszélt a tiroli bányák ügyében is.

189. 1524-09-05., Buda. S → Sa. W: GK 25b, 30. — Megkapta F.-tól a hanyagsága miatt dorgáló levelét. Mindig igyekezett gondosan eljárni megbízatásában. Unokaöccse, Pemfflinger további részleteket közöl, hallgassa meg.

190. 1524-12-26., Nürnberg. F → S. W: UA AA 1-D, 155. — Zdeněk Lev z Rožmitálu felkeresi a királyi udvart, hogy a cseh ügyekről beszéljen. Támogassa a királyi párnál audienciáját. — DF 276087.

1525

191. 1525-08-07., Buda. H → Sa. W: GK 25b, 130. — Pemfflinger István leveléből értesülhetett, hogy mit intéztek a királyi párnál. Ugyanaznap meghozták a Thurzót és Fuggereket elmarasztaló ítéletet. Napról-napra várják az ígért királyi választ. A „palatinus Transilvanie” a legutóbbi ogy.-n sokakat megsértett, mivel kezdeményezte a tizedek főpapoktól való elvételét, ami törvényellenes. Sokan áskálódnak ellene a királynál. A létrehozandó ligáról Pemfflingertől nyilván értesült. A margón Sa. megjegyzéseivel.

192. 1525-11-18., Bécs. H → Sa. W: GK 25b, 132–135. — Megkapta okt. 30-i levelét három főhercegi parancslevéllel együtt (Sa. birtokainak összeírásáról és taksálásáról, ill. a Perneth-ügyről). Előbbit igyekszik legjobb tudása szerint végrehajtani. Nemsokára Mo.-ra és onnan Moszkvába menne, e megbízást szeretné egészségi állapota miatt is elhárítani. Ha mennie kell, akkor eddig elmaradt járandóságát szeretné megkapni. A 4000 forintból legalább 2000-et adjon meg F. és Sankt Peter vagy Freistein várat, amelyet testvére, Georg tart a kezén, adományozza neki. Eddigi követségeiből (említve a mo.-i) kevés volt a járandósága, pénzsűkében van. Kocsikra és lovakra is szüksége lenne. Kéri közbenjárását. Utóirat: a lengyelekhez szóló megbízólevelek kiállításáról. A margón Sa. megjegyzéseivel.

193. 1525-12-27., Buda. H → F. W: Polen I-2, 1-2. — Leonhard von Nogarola követel együtt a kapott instrukció értelmében tárgyalta a lengyel–oroszbékéről. A karácsonyi évkezdés miatt 1526-os dátummal! A margón Sa. megjegyzéseivel.

FÜGGELÉK

194. 1523. A → B. Fogalmazvány. B: HA, OBA, Nr. 26584. — Levélfogalmazvány B. követhet a porosz–lengyel vita döntőbíráskodásáról. (Latin.) — reg. JOACHIM-HUBATSCH I/3. 409., Nr. 26584.

195. 1523-04-24 előtt. B → [Sa]. Melléklet: 1523-05-05 körül, Buda. W: GK 25b, 37. — Báthori nádor letételéről még az egyezmény kezdete előtt. Autográf. (H. ugyanekkor jelentésén sincs pecsétbevéágás. B. ápr. 24-i semptei levelének írásképeivel teljesen egyező.)

196. 1523-12-19., Nürnberg. F → II. Lajos. Tisztázat, fogalmazvány. W: UA AA 1-D, 47–48. — A határvitákról Sopronba nov. 30-ra kitűzött tárgyalást későbbre halasszák, négy-négy megbízott részvételével; törökellenes fellépés. — DF 276053–276054.

197. 1523-12-24., Nürnberg. A → S. Fogalmazvány. B: HA, OBA, Nr. 26546. — Levélfogalmazvány S. követhet a porosz–lengyel vita döntőbíráskodásáról. (Német.) — reg. JOACHIM-HUBATSCH I/3. 406., Nr. 26546.

198. 1524-02-18., Nürnberg. F → Mária és II. Lajos. Tisztázat. W: UA AA, 1-D, 79., 80. — B.-t most K.-hoz kell küldenie, ahol a magyar ügyeket is előmozdítja majd. Meghatalmazhatják a saját nevükben, de a megbízólevelet igen gyorsan küldjék Bécsbe. — FIRNHABER 1849. 107–108., STOEGMANN 1857. 225–226. (részlet, tévesen febr. 28-i dátummal); Familienkorrespondenz I. 102. (kivonat); DF 276066–276067.

BÁLINT LAKATOS

Verzeichnis der diplomatischen Berichte der Gesandten Andrea dal Burgo, Johann Schneitpeck und Sigmund von Herberstein aus dem ungarischen–böhmischen Hof (1521–1525)

Die etwa 200 Missionsberichte von den habsburgischen (von Erzherzog Ferdinand I. und von seinem Bruder, Kaiser Karl V. delegierten) Gesandten aus dem Hof des ungarischen und böhmischen Königs Ludwig II. aus den Jahren 1521 bis 1525 bilden eine wichtige, aber bis heute nicht ganz bekannte Quellenreihe für ungarische und mitteleuropäische politische Geschichte. Diese Berichte wurden von zwei „ständigen“ Diplomaten und von einem erzherzoglichen „Sonderbotschafter“: von Andrea dal Burgo (Andrea Borgo, Latein: Andreas Burgus, 1467–1533) vom Sommer 1521 bis Oktober 1523, von Johann Schneitpeck (Schneidpöck, Schnaidpeck, Schnapek), Freiherr von Schönkirchen (1475–um 1527) bis Juni 1525 (die Stücke von Oktober 1524 bis Ende seiner Gesandtschaft fehlen) und daneben einige Briefe von Sigmund von Herberstein (1486–1566) aus den Jahren 1523 und 1525 geschrieben.

Burgo sandte Berichte gleichzeitig und regelmäßig vier Personen: Neben Karl V. und Ferdinand I. auch den zwei einflussreichen Vertrauten des Erzherzogs, dem Schatzmeister Gabriel Salamanca und dem Bischof von Trient, Großkanzler Bernard von Cles. Zusätzlich schrieb er gelegentlich an weiteren Persönlichkeiten (an dem Hochmeister der Deutschen Ordens Albrecht von Brandenburg, an dem niederösterreichischen Vizedom Lorenz Saurer oder an dem Bischof Pietro Bonomo). Schneitpeck war weniger aktiv: er schrieb keinen Brief an Cles, und wahrscheinlich schickte er nur einen Brief an dem Kaiser.

Alle Berichte sind – entsprechend der diplomatischen Praxis des XVI. Jahrhunderts – formale Briefe mit Anrede- und Abschiedsformel und Unterschrift. Thematisch sind die Berichte abweichend: Die verschiedenen Informationen wurden in getrennten Absätze beigebracht. Die Sprache der Berichte ist ausschließlich Latein. Sehr wenige, nur acht Antwortbriefe des Erzherzogs blieb erhalten, aber die autographen Kommentare des Schatzmeisters und die Schlüsselwörter zu einer Antwort sind auf insgesamt vier Briefen am Rand zu beobachten.

Unsere Quellen werden in verschiedenen Archiven aufbewahrt. Die Berichte an Kaiser Karl V. sind in Simancas (Archivo General de Simancas, abgek. S) befindlich, die Briefe an Ferdinand und Salamanca werden in Wien

(Österreichisches Staatsarchiv, Haus-, Hof- und Staatsarchiv, abgek. W) aufbewahrt, die Berichte an dem Hochmeister Albrecht sind in Berlin (Geheimes Staatsarchiv Preußischer Kulturbesitz, abgek. B) zu finden, und die Briefe an Cles wurden in Trient (Archivo di Stato di Trento, abgek. T) erhalten. Eine Kopie von einem, heutzutage verlorenen Bericht von Burgo ist in London (British Library, abgek. L) zu finden.

Das Verzeichnis der Berichte wurde chronologisch geordnet, die Briefe wurden nummeriert. Die Anlagen, – die sind oft undatierte Kopien oder tragen meistens früheres Datum –, wurden nach den bezüglichen Berichten eingeordnet. (z. B. ist Nr. 142/1. eine Kopie, die sicherlich der Anhang des Berichtes Nr. 142. war). In der Verzeichnis wurden die folgenden Elemente mitgeteilt: Datum, Absender (abgekürzt; B: Burgo, H: Herberstein, S: Schneitpeck), Adressat (abgekürzt; A: Albrecht von Brandenburg, C: Cles, F: Ferdinand I., K: Karl V., Sa.: Salamanca), archivalische Signatur (abgekürzt, siehe die Abkürzungen am Ende der Einleitung), Regest, zufällige Publikation oder publiziertes Regest, Signatur der Diplomatischen Fotosammlung (DF) des Ungarischen Nationalarchivs.